

TALLINNA
TEHNIKA KÕRGKOO

Sander Kuningas

**KESKKONNAHOIDLIKE
PUHASTUSTOOTEID JA -
TEENUSEID KÄSITLEVA MÄÄRUSE
KASUTUSELEVÕTT
HANKELPINGUTES NING SELLE
MÕJU ETTEVÕTETELE**

LÕPUTÖÖ

Tallinn 2024

Sander Kuningas

**KESKKONNAHOIDLIKE
PUHASTUSTOOTEID JA -TEENUSEID
KÄSITLEVA MÄÄRUSE
KASUTUSELEVÕTT HANKELEPINGUTES
NING SELLE MÕJU ETTEVÕTETELE**

LÕPUTÖÖ

Ehitusinstituut

Kinnisvara korrashoiu õppekava

Juhendaja: MA Helge Alt

Tallinn 2024

Mina, Sander Kuningas, tõendan, et lõputöö on minu kirjutatud. Töö koostamisel kasutatud teiste autorite, sh juhendaja teostele on viidatud õiguspäraselt.

Kõik isiklikud ja varalised autoriõigused käesoleva lõputöö osas kuuluvad autorile ainuisikuliselt ning need on kaitstud autoriõiguse seadusega.

Juhendaja Helge Alt /allkirjastatud digitaalselt/

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Sander Kuningas
sünnikuupäev: 04.06.2000

annan Tallinna Tehnikakõrgkoolile (edaspidi kõrgkool) tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Keskkonnahoidlike puhastustooteid ja -teenuseid käsitleva määruse kasutuselevõtt hankelepingutes ning selle mõju ettevõtetele

1. reprodutseerimiseks paberkandjal kõrgkooli raamatukogus avaldamise ja säilitamise eesmärgil;
2. elektroonseks avaldamiseks kõrgkooli repositooriumi kaudu;
3. kui lõputöö avaldamisele on instituudi direktori korraldusega kehtestatud tähtajaline piirang, lõputöö avaldada pärast piirangu lõppemist.

Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile ja kinnitan, et:

1. lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid ega muid õigusi;
2. PDF-failina esitatud töö vastab täielikult kirjalikult esitatud tööle.

Tallinnas,

/allkirjastatud digitaalselt/

LÕPUTÖÖ ÜLESANNE

Lõpetaja: **Sander Kuningas**
Õpperühm: KK2020
Eriala: Kinnisvara korrashoid
Lõputöö teema: Keskkonnahoidlike puhastustooteid ja -teenuseid käsitleva määruse kasutuselevõtt hankelepingutes ning selle mõju ettevõtetele.

Lähteandmed töö koostamiseks:

Riigiteataja, ministrimäärus, veebimaterjalid, intervjuud, teiste riikide esindajatelt saadud määrused, dokumendid ja artiklid

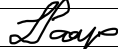
Töö sisu, ülesehitus ja lahendamisele kuuluvate küsimuste loetelu:

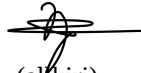
Lõputöö ülesandeks on hinnata Eesti ettevõtete ning asutuste teadlikkust seoses keskkonnahoidlike puhastustoodete ja -teenuste nõuetega, mis kaasnevad keskkonnaministri määrusega. Esmalt on keskkonnaministri määrus nr 35 lahti seletatud. Järgnevalt on uuritud kuue teise Euroopa riigi olukorda seoses määrusega, eesmärgiga tulemusi Eestiga võrrelda. Koostatud on uurimus inimestele, kes heakorraga seotud hankelepingutega igapäevaselt kokku puutuvad ning tulemused on analüüsitud. Lõpetuseks on välja toodud kokkuvõtavad järeldused ning parandusettepanekud määruse elutervema rakendamise jaoks tulevikus.

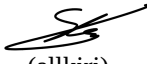
Seletuskirja ning graafilise materjali sisu ja maht:

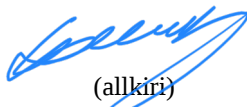
Lõputöö mahuks on 54 lehekülge ja lisasid on kokku kaks.

Lõputöö konsultandid:

Konsultandi nimi	Valdkond	Allkiri	Kuupäev
Leena Paap	Kinnisvara korrashoid		11.09.23

Lõputöö juhendaja: **Helge Alt** 11.09.2023
(nimi) (allkiri) (kuupäev)

Lõpetaja: **Sander Kuningas** 11.09.2023
(nimi) (allkiri) (kuupäev)

Kinnitaja: **Anti Hamburg** 11.09.2023
ehitusinstituudi direktor (allkiri) (kuupäev)

Lõputöö ülesanne antud: 11.09.2023
Lõputöö esitamise tähtaeg: 18.12.2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	8
1 KESKKONNAMINISTRI MÄÄRUS	9
1.1 Määruse olulisus	9
1.2 Keskkonnaministri määruse nr 35 sisu ja selgitus.....	10
1.2.1 Kohustuslikud keskkonnakriteeriumid puhastusteenusele.....	10
1.2.2 Kohustuslikud keskkonnahoidlikud kriteeriumi puhastustoodetele.....	12
1.2.3 Võimalikud valikkriteeriumid, mida hankijal on võimalik kasutada.....	12
1.3 Määrusega kokkupuutuvad osapooled.....	12
2 RAHVUSVAHELINE OLUKORD.....	14
2.1 Võrdlus Euroopa riikide vahel.....	14
2.1.1 Läti	14
2.1.2 Hispaania.....	16
2.1.3 Saksamaa	17
2.1.4 Soome.....	17
2.1.5 Suurbritannia	19
2.1.6 Iirimaa	22
3 UURINGU METOODIKA	25
3.1 Uuringu selgitus.....	25
3.2 Uuringus osalejad	25
4 UURINGU TULEMUSTE ANALÜÜSIMINE	27
4.1 Sissejuhatus küsitlusele	27
4.2 Analüüs küsimuste lõikes	28
5 JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD	37
5.1 Analüüsi tulemus	37
5.2 Eesti seisukoht võrreldes teiste riikidega.....	37
5.3 Ettepanekud	38
KOKKUVÕTE.....	40
SUMMARY	42
VIIDATUD ALLIKAD.....	44

LISAD	47
Lisa 1. Küsitlus.....	48
Lisa 2. Keskkonnaministri määrus nr 35.....	53

SISSEJUHATUS

Keskkonnahoidlikkus ning sellega seotud uuenduslikud lahendused on teemad, mis aja jooksul on muutunud järjest olulisemaks. Seda eriti puhastustööde valdkonnas kuna seni kasutuses olnud puhastusained ning juba harjumuseks saanud koristustavad ei vasta enam uutele määrusest tulenevatele nõuetele. Selle tulemusena on tekkinud uued normatiivid, mida puhastusteenust pakkuvad ettevõtted peavad rangelt järgima.

Käesolevas lõputöös võetakse vaatluse alla Eesti ettevõtted ning asutused, keda puudutavad uued nõuded seoses keskkonnahoidlike puhastustoodete ja -teenustega. Täpsemalt uuritakse Keskkonnaministri poolt kehtestatud määrust nr 35 „Hankelepingu esemeks olevate toodete ja teenuste keskkonnahoidlikud kriteeriumid ja nende kohta riigihanke alusdokumentides kehtestavad tingimused“ rakendamist ning mis määral see neid mõjutanud on. Lisaks uuritakse lõputöös määruse rakendamist kuues teises Euroopa riigis ning võrreldakse tulemusi Eestiga.

Lõputöö raames koostati ning viidi läbi küsitlus heakorratööde ja hankelepingutega kokku puutuvatele osapoolte seas Eestis. Küsitleti nii teenuse ostjaid kui ka teenuse osutajaid eesmärgiga saada teada määruse rakendumise teadlikkusest ja sellega seotud probleemidest. Saadud tulemuste põhjal teeb lõputöö autor ettepanekud ning soovitusel määruse edaspidiseks tulemuspõhisemaks rakendamiseks.

Töö koosneb viiest osast. Esimeses osas selgitab lõputöö autor lahti Keskkonnaministri määruse nr 35 ning annab ülevaate selle kohta, kes ja mis määral sellega kokku puutuvad. Teises osas on välja toodud võrdlus Euroopa riikide vahel. Töö kolmandas osas on lahti seletatud küsitlus/uurimus, mida käesoleva lõputöö analüüsi koostamisel kasutati. Täpsemalt selle eesmärk, samuti kes on osalevad osapooled ning mida tahetakse küsitluse tulemusega saavutada. Töö neljas osa käsitleb küsitluse tulemusi, tuues välja vastused küsimuste lõikes. Neid analüüsitakse eraldi ning tehakse järeldused. Viimane ehk viies osa annab edasi parandusettepanekud ning ideed, mida võiks rakendada, et tulemused oleksid paremad.

1 KESKKONNAMINISTRI MÄÄRUS

1.1 Määruse olulisus

Nagu enamus asju meid ümbritsevad maailmas, on ka heakorda puudutavate teenuste osas pandud paika piirid. Võetakse vastu määrused, mis kehtestavad kõigile teenuste osutajatele ühed ja samad standardid, millest nad kinni peavad pidama. Nii kehtestatakse mängureeglid, mida kõik osalejad peavad järgima, muidu neid „karistatakse“. Sellega püüeldakse olukorra poole, kus üks ettevõtte ei saa ennast pidada teisest paremaks, sest ollakse maailmas toimuvaga rohkem kursis. Suures pildis on keskkonnahoidlikud määrused suunatud keskkonnasõbralikuma ning jätkusuutlikkuma ühiskonna loomisele, mis tagab inimeste tervise ja heaolu ning kaitseb loodust samaaegselt.

Lisaks puhastustoodetele ja -teenustele on kehtestatud keskkonnahoidlikud kriteeriumid veel mööblile, kontori IT-seadmetele ning koopia- ja joonestuspaberile. Eesmärgina on Riigi Teataja võrguväljaandes välja toodud riigihankega ostetavate asjade ja tellitavate teenuste keskkonnamõju vähendamine ning keskkonnahoidlike riigihangete korraldamise soodustamine [1]. Laiemas kontekstis hakati keskkonnahoidlikest ringihangetest rääkima Euroopa Komisjon alles aastal 2003, mil hakati julgustama Euroopa liikmesriike koostama avalikke riiklikke tegevuskavasid, inglise keeles NAP’e ehk *National Action Plans*, mis soodustaksid rohepööret riigihangetes [2]. Riigid veel ei ole kohustatud puhastustooteid ja -teenuseid oma riiklikusse strateegiasse sisse viima. Küll aga juhinduvad Euroopa riigid määruseid koostades Euroopa Liidu poolt kehtestatud direktiividega. Näiteks on Eestis veel kehtestatud maantesõidukitega seotud keskkonnahoidlikkuse nõuded kliimaministri määrusega nr 6 [3].

30. mai seisuga aastal 2023 on lisaks Eestile veel 9 Euroopa riiki, kes on oma riiklikus strateegias välja toonud ning pidanud oluliseks keskkonnahoidlike kriteeriumite kehtestamise puhastustoodetele ja -teenustele [4]:

- Küpros;
- Tšehhi;
- Iirimaa;
- Läti;
- Malta;
- Slovakkia;

- Hispaania;
- Šveits.

1.2 Keskkonnaministri määruse nr 35 sisu ja selgitus

Keskkonnaministri määrus nr 35 võeti vastu 29.06.2021 ning kannab nime „Hankelepingu esemeks olevate toodete ja teenuste keskkonnahoidlikud kriteeriumid ja nende kohta riigihanke alusdokumentides kehtestatavad tingimused“. Tutvuda on sellega võimalik (Lisa 2). See määratleb puhastustoodete- ja teenuste keskkonnahoidlike kriteeriumeid ja riigihanke alusdokumentides neile kehtestatavad tingimusi [5]. Koos teiste tooterühmade ning teenustega kehtestatud kriteeriumitega, jõustus määrus „Hankelepingu esemeks olevate toodete ja teenuste keskkonnahoidlikud kriteeriumid ja nende kohta riigihanke alusdokumentides kehtestatavad tingimused“ 01.01.2022. Eesmärgina on riik välja toonud riigihankega ostetavate asjade ja tellitavate teenuste keskkonnamõju vähendamise ning keskkonnahoidlike riigihangete korraldamise soodustamise [6].

Määrus on jaotatud kolmeks. Esimesed kaks punkti kirjeldavad kohustuslike keskkonnahoidlike kriteeriumeid, millest punkt 1 keskendub puhastusteenusele ning punkt 2 puhastustoodetele. Punkt 3 seletab lahti hankijale antud valikkriteeriumid teenuse osutaja ees. Punktid on lahti seletatud alljärgnevates alapeatükkides.

1.2.1 Kohustuslikud keskkonnakriteeriumid puhastusteenusele

Esimesena on välja toodud, et puhastusteenuse pakkujal peab olema siseruumides osutatavate keskkonnahoidlike puhastusteenuste pädevus ning kogemus. See hõlmab endas läbitud koolitusi seoses keskkonnahoidlikkusega, sealhulgas puhastamises kasutuses olevate ainete korrektset kasutamist. Ehk erinevad organisatsioonid peavad tagama oma personali pädevuse kas ettevõtte sisese või -välise koolitamisega. Sellised pädevused töötajatel aitavad kaasa, et puhastusteenus püüdleks efektiivse ja keskkonnahoidliku teenuse poole. Koolituste sisuks on potentsiaalsed keskkonnamõjurid, puhastusvahendi õige doseerimine, reovee kõrvaldamine ning jäätmete liigiti kogumine. Lisandub ka kõva pinna puhastamine, mille juures peab kasutama sertifitseeritud puhastusaineid (Euroopa Liidu ökomärgis või muu standardi EN ISO 14024 I tüüpi ökomärgis). Antakse see märgis välja vaid toodetele, mis vastavad mitmetele erinõuetele ning märgitakse keskkonnasõbralikuks [7]. Ökomärgis on välja toodud (Joonis 1).

Joonis 1. Ökomärgis UNE-EN-ISO 14024:2018 [8]

Välja on toodud seire ehk tegevuskord, mille alusel teenuse osutaja tagab täitmise talle jälgimiseks ning talletamiseks esitatud näitajatel. Näitajateks on kasutatud puhastusvahendite kogus, millele peab olema lisatud märke, näitamaks ning tõestamaks, et neil on Euroopa Liidu ökomärgis (Joonis 1) ja milline on nende doseering. Doseeringuid selgitatakse suhtena, kui palju kasutatakse puhastusvahendit vee kohta. Need võivad olla antud erinevalt, kuid oluline on see, et puhastusteenindaja oskaks teha asjakohase lahuse. Lisaks sellele selgitus kasutuses olevate puhastustarvikute kohta, täpsemalt mis liiki nad on, kas ühekordsed või korduvkasutatavad ning milline on nende kasutusiga. Samuti puhastamiseks kasutatud veekogus ja vee kõrvaldamise koht. Viimaks pindade puhastamise käigus tekkinud tahkete jäätmete kogus ja nende liigiti kogumine. Liigid, mille järgi jäätmeid kogutakse, võeti vastu Eesti Vabariigis juba aastal 2004 ning jagunevad järgnevalt (välja on toodud jäätmed, mis on antud temaga relevantssed) [9]:

- tavajäätmed ehk kõik, mis ei kuulu ohtlike jäätmete hulka;
- püsijäätmed ehk tavajäätmed, mis ei lahustu, põle ega reageeri muul füüsilisel või keemilisel viisil;
- biolagunevad jäätmed ehk need lagunevad anaeroobselt või aeroobselt, näiteks paber ja papp;
- ohtlikud jäätmed;
- olmejäätmed.

Sellise nõudega, mis hõlmab endas seirekava kehtestamist ja näitajate jälgimist, püüeldakse selle poole, et puhastusteenus oleks keskkonnahoidlik kogu hankelepingu täitmise vältel.

Määruses olevad punktid 1.2 ning 1.3 täiendavad üksteist, et oleks tagatud nii praktiline teostamine kui ka selle jälgimine. Esimene pool keskendub rohkem jälgimisele ja dokumenteerimisele, mis puudutab seiret ja selle täitmist. Teine aga on fokuseeritud sellele, et lubatud meetmeid ka reaalselt rakendatakse ning keskkonnasõbralik mõju oleks puhastusteenuse osutamisel maksimaalne.

1.2.2 Kohustuslikud keskkonnahoidlikud kriteeriumi puhastustoodetele

Välja toodud punktid nõuavad teenuse osutajalt seda, et kõik nende poolt kasutatavad kõvade pindade puhastusvahendid vastaksid kindlatele keskkonnahoidlikele kriteeriumitele. Paika on pandud kindlad standarddoosid, mis ei tohi piirnorme ületada ning nendeks kriteeriumiteks on 1 (mürgine toime veeorganismidele) ja 4 (keelatud ja piiratud kasutusega ained). Komisjon võttis selle otsuse vastu 23. juuni aastal 2017 [10]. See tagab, et puhastustööde ajal kasutuses olevad ained ei kahjusta veeorganisme ja ei sisalda keelatud aineid – keskkonnasõbralikud puhastustooted. Eraldi on välja toodud kätepesuseep, mis peab vastama maha pestavate kosmeetikatoodete Euroopa Liidu ökomärgise nõuetele ning pehmepaberist tooted, mis peavad vastama EN ISO 14024 I tüüpi ökomärgisele (Joonis 1).

1.2.3 Võimalikud valikkriteeriumid, mida hankijal on võimalik kasutada

Antud määruses on välja toodud kõigest kaks kriteeriumit, mida hankija saab soovi korral kasutada ja pakkuja peab täitma. Esiteks lepingu täitmiseks kasutatavate puhastustarvikutega seoses peab olema esitatud juhend või dokumentatsioon, milles on kirjeldatud nende korrektne kasutus ning pesemise kord. Nendeks puhastustarvikuteks on näiteks lapid ja mopid, mis peavad omakorda olema mikrokiust või vastama tekstiilitoodetele antava Euroopa Liidu ökomärgise nõuetele. Samadele nõuetele peavad vastama tekstiilist käterättidest vähemalt pooled, millega pakkuja hankijat varustab. Nõuded võttis Euroopa Komisjon vastu juba 5. juunil aastal 2014 [11].

1.3 Määrusega kokkupuutuvad osapooled

Muutes hankeid mõnes mõttes karmimaks, võttes vastu määruseid, mis tegelikult on väga kasulikud nagu ka määrus nr 35 (1.2), mõjutab see suurel määral ettevõtteid, kes teenust osutavad. Eesti turul on puhastusteenust pakkuvaid ettevõtteid üle 400 [12]. Suurimateks heakorrateenuse osutajateks on SOL Baltics [13], Stell [14] või Kinnisvarateenindus [15]. Ettevõtted peavad sellest tulenevalt kohanema ning oma pakutavat teenust selle võrra muutma. Erasektori ettevõtted ning asutused (edaspidi teenuse osutajad) on need, kes peavad olema väga teadlikud sellest, mis teenust nad pakuvad ning mis kvaliteeti nad lubavad. Samuti peavad olema teadlikud teenuse ostjad, kelleks on avalikust sektorist riigiasutused, kohalikud omavalitsused või linnavalitsused. Teenuse ostjad on võtmeisikud, tagamaks, et keskkonnaministri määrust järgitakse ning keskkonnahoidlikud kriteeriumid teenuste hankimisel on täidetud. Nende rolliks on seirata, et pakkujad täidavad määruses toodud nõudeid ning nende rolliks on

ka keskkonnasõbralike valikute tegemise toetamine ja edendada jätkusuutlikke tavaid avalikes teenustes.

2 RAHVUSVAHELINE OLUKORD

2.1 Võrdlus Euroopa riikide vahel

Võrreldes Eesti ettevõtete ja asutuste teadlikkust puhastustoodete ning -teenuste osas teiste riikidega, pakub rahvusvaheline võrdlus head ülevaadet keskkonnahoidlikkuse mõjust erinevates kontekstides. See võimaldabki uurida, mida on Eesti saavutanud keskkonnahoidlikkuse arengu juures võrreldes rahvusvaheliste tavadega ning mida võiksime teistelt õppida või omalt poolt õpetada. Samuti jagades tulemusi teiste riikidega, soodustab see tuvastada näiteks tõhusaid strateegiaid, mida saaksid mingid riigid omavahel ühtlustada – koostöö parandamine riikidevahelises kontekstis.

Vältimaks võrdluse laialivoolamist, sai uuritud teiste riikide esindajatelt kitsamas kontekstis sama teavet, mida uuriti ka lõputöö jaoks koostatud küsitluses. Eesmärgiks oli teada saada, kas ka nende puhastusteenuse hanked sisaldavad endas analoogset määrust ning kuidas on nemad seni sealset seiret kontrollinud. Võrreldavate riikide hulgas oli ka kolm, kes ei ole puhastustoodete ja -teenuste keskkonnahoidlikkuse kriteeriumeid riiklikus strateegias välja toodud. Riigid, mille määrust uuritakse või kelle esindajatega suheldi olid järgmised:

- Läti (omab määrust);
- Hispaania (omab määrust);
- Saksamaa;
- Soome;
- Suurbritannia;
- Iirimaa (omab määrust);

2.1.1 Läti

Alates 2017 aasta juunist, võeti Lätis vastu uued regulatsioonid lätikeelse nimetusega „*Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība*¹“. Lisaks neile kriteeriumitele, mida ettevõtted Eestis peavad järgima (1.1), on Läti lisaks leidnud, et on vaja tähelepanu pöörata ka toitlustamise teenustele, sise- ja välisvalgustusele, samuti ka kolmanda grupi hoonete uusehitusele,

¹ Eesti keeles „Nõuded rohelistele riigihangetele ja nende taotlemise kord“.

rekonstrueerimisele, projekteerimisele ja lammutamisele ning kergete sõiduautode ja väikestetarbesõidukite ostule [16].

Teemad, mis kattuvad ning on relevantset meie Keskkonnaministri määrusega, on Lätis alapeatükk viie all, milleks on läti keeles „*Tīrīšanas līdzekļi un pakalpojumi*“². Eraldi on välja toodud nõuded viiele tootele [16]:

- kõvakattega pindade puhastamiseks kasutatavad ained;
- käte pesuks kasutatavad tooted;
- pesupesemisvahendid ja plekieemaldajad;
- nõudepesumasinate pesu- ja loputusvahendid;
- majapidamistarbed.

Neid kõiki tooteid ühendab kaks asja. Esiteks peavad nad vastama sertifitseeritud Euroopa Liidu ökomärgisele, mis on välja toodud (Joonis 1) ning kõigiga peab kaasas käima täpsed doseerimisjuhendid. Lisaks on välja toodud ka nõuded ja kriteeriumid puhastusteenuste osutajatele.

Personal, kes puhastusteenust osutab, peavad kõik olema tutvunud määrusega ning olema selle sisust teadlikud – tagamaks sihtotstarbeka töö. Samuti peavad nad olema läbinud erinevaid koolitusi. Nende sisuks peab olema just kasutuses olevad tooted ja tarvikud, ka uued mõistlikumad puhastusmeetodid, kuid ei ole selge, milliseid koolitusi tegelikult läbitud on. Koolitustele lisandub ka jäätmete liigiti kogumine ning keskkonnahoidlikus üldiselt. Teenuse pakkuja on kohustatud esitama tellijale raporti, mis sisaldab endas kõiki selle aja vältel kasutatud puhastusvahendeid ning nimesid, lisaks ka neid, mida esimeses pakumises ei olnud välja toodud. Esimene raport esitatakse pärast poolt aastat teenuse osutamist, pärast mida muutub see iga-aastaseks [16].

„Kuna tegemist on seadusega kohustuslikus korras sätestatud määrustega, nõuavad kliendid nende täitmist hangetes ning tarnijad ehk teenuse osutajad teevad nii nagu neilt seda nõutakse. Tegemist on nüüdseks rutiiniga, millega pole tähelepanuväärseid probleeme esinenud või mida oleks täheldanud LPUAA³ [17].“

² Eesti keeles “puhastustooted ja -teenused”

³ „*Latvijas Profesionālās uzkopšanas un apsaimniekošanas asociācija*“ ehk Läti koristusfirmade Liit

Küll aga pärast määruse kasutuselevõttu pole seni läbi viidud selle mõju süstemaatilist hindamist või analüüsi. Seetõttu puuduvad põhjalikud uuringud ning ametlikud hindamised. Viiakse läbi koolitusi, mis on seotud just konkreetset keskkonnasõbralike määruste ning nende rakendamistega. Näitena võib välja tuua 16.11.2022 toimunud koolituse „Rohelise riigihanke aktuaalsuses ja rakendamine hangetes“⁴ [17].

2.1.2 Hispaania

31. jaanuaril aastal 2019 kinnitas Ministrite Nõukogu Hispaanias avalike hangete plaani aastate 2018 kuni 2025 lõikes. Eesmärgiks edendada majanduskasvu, rakendades selle saavutamiseks CO2 heidete vähendamist, olemasolevate ressursside tõhusamalt kasutamist, vähendades inimtegevustest tulenevalt tekkinud jäätmeid ning saastet. Need täitmisele minevad punktid kõik soodustavad *Green Public Procurement*'i (GPP)⁵ [18].

Hispaania on üks riik kümnest, kes riiklikus strateegias on välja toonud puhastustoodete ja -teenuste olulisuse oma riiklikus strateegias. Teised riigid, kes on teinud sama, on kõik välja toodud peatükis (1.1). Võrreldes Eestiga, kus kehtestati määrusega keskkonnahoidlikud kriteeriumid neljale tooterühmale ja teenusele [1] ning Lätiga, kus seda tehti üheksale [16], on Hispaanias lisaks neile veel välja toodud 11 eraldiseisvat toote-, töö- või teenuste rühma [18]:

- tervishoius kasutuses olevad elektrilised ning elektroonilised seadmed;
- veepõhised kütteseadmed;
- maanteede disain, ehitus ning hooldus;
- elekter;
- sündmused ja üritused;
- sanitaartehnika;
- WC-potid ja pissuaarid;
- mööbel ja seinapaneelid;
- tekstiilitooted;
- aiatööde juures kasutatavad tooted ja teenused;
- kütte-, konditsioneer-, nõrk- ja tugevvoolusüsteemid.

⁴ Läti keeles “Zaļā publiskā iepirkuma aktualitātes un piemērošana iepirkumos”

⁵ Eesti keeles “Rohelised Riigihanked”

Olgugi, et Hispaania riiklik strateegia need punktid kõik välja on toonud, on reaalsus teine. Intervjuus Helge Altiga Puhastuseksperdist selgus, et nende visiidi käigus Hispaanias, kus nad käisid tutvumas sealsete koristustavadega, oli reaalsus teine. Toodi välja punktid, mis silma jäid:

- WC-des on kasutusel kätepuhurid ning paberit kuivatamise jaoks ei kasutata;
- pesemise jaoks kasutatakse nõormoppe, seda siseruumides, tänaval ning kaubanduskeskustes;
- kasutuses on rohkelt lõhnavaid puhastusaineid;
- niisutuspudelitest ei olda teadlikud ning kasutatakse pritspudeleid;
- prügi sorteerimine on korrektne ning prügi äravedu kõigile tasuta.

2.1.3 Saksamaa

Saksamaal seni veel selliseid kriteeriumeid puhastustoodete ja -teenuste juures kehtestatud pole nagu seda on Eestis (1.2), Hispaanias (2.1.2) ning Lätis (2.1.1). Nagu ka Eestis, peab avalikes hangetes võtma erinevaid pakkumisi ning need on detsentraliseeritud. Tähendamiseks seda, et pakkujaid heakorratöödeks tuleb nii föderaal-, liidumaa- või kohalikest ametiasutustest. Mis aga puudutab eraettevõtteid, nemad püüavad kõrge hinnasurve tõttu avalikke hankeid vältida [19].

2.1.4 Soome

Nagu ka Saksamaal (2.1.3), ei sisalda Soome avalikud hanked veel kohustuslikke nõudeid puhastusteenustele - neid ei sisalda ka Soome riiklik strateegia. Puhastusteenuste puhul avalikes hangetes võidakse järgida Euroopa Komisjoni poolt paika pandud keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumeid ja nõudeid, kuid need on vabatahtlikud. Ostja võib ise valida, et milliseid nõudeid pakkujad peavad täitma ning selles lepivad nad omavahel kokku. Küll aga pole teavet selle kohta, kuidas teenuse pakkuja seatud nõudeid järgivad. Tellijale esitatakse raport tehtu kohta vähemalt korra aastas kui mitte mitu korda [20].

Soome puhastusteenuste hangete juhendiks on Soome hankeseadus [21], mis on avalikus sektoris hangete tegemise üldseadus [20]. See põhineb Euroopa Liidu riigihangete seadusel [22].

Hankekongress võib ise olla keskkonnasõbralike puhastusvahendite kriteeriumitega, kuid Soomes ei ole lubatud nõuda, et teenuse pakkuja poolt kasutuses olevatel puhastusvahenditel peavad olema kas Euroopa Liidu ökomärgis (Joonis 1) või Põhjamaade Luigemärk⁶ (Joonis 2). Põhjusena on välja toodud

⁶ Inglise keeles Nordic Swan Ecolabel

see, et tootjad peavad nende märgiste eest maksma. Pakkuja peab kõigest esitama tõendid selle kohta, et nende poolt kasutuses olevad tooted vastavad ökomärgiste kriteeriumitele, olgugi, et neil need konkreetsed märgised puuduvad. Samuti võivad hankekonkursid sisaldada endas kriteeriumit, milles seisab, et puhastustekstiilidena kasutatakse mikroiust lappe ja moppe või mõnda nõuet taaskasutatavate lappide ning moppidega seoses. Minnes detailsemaks, siis teenuse ostjad on jõudnud nõusolekuni, et vee kasutust ei saa seirata – igas puhastusteenindaja ruumis pole ette nähtud eraldi veearvestit, mis mõõdaks kasutatud vee hulka [20].

Joonis 2. Põhjamaade Luigemärk [23]

Olenemata asjaolust, et Soome pole on riiklikusse strateegiasse puhastustooteid ja -teenuseid sisse toonud, on neile loodud väga head võimalused, et internetist otsida soovitatavaid keskkonnasõbralikke tooteid. Lihtsasti on kättesaadav teave soovitude kohta, mis tegelikult puudutavadki puhastustoodete ja -teenuste ostu [24] ning juhiseid keskkonnasõbraliku puhastamise kohta [25]. Puhastamise kohta on hetkel võimalik teavet leida veebilehelt Motiva⁷, kuid see asendub Kriteeripankki⁸ga, mis praegu on alles väljatöötamise faasis. Samuti Soomel olemas ka riigihangete keskkonnakriteeriumite üldjuhend⁹ [20].

⁷ See allikas on kättesaadav aadressil www.motiva.fi

⁸ See allikas on kättesaadav aadressil www.kriteeripankki.fi

⁹ See allikas on kättesaadav aadressil www.hankinnat.fi/sisallon-maarittely/y/ymparistonakokohdat

2.1.5 Suurbritannia

Nagu ka Soomes ja Saksamaal, ei olnud ka Suurbritannias aastaks 2023 keskkonnahoidlike kriteeriumite kehtestamist puhastustoodetele ja -teenustele riiklikus strateegias välja toodud. Küll aga on avalikult välja toodud Riiklikud Puhtusstandardid Tervishoius¹⁰, mis võeti vastu aastal 2021 [26]. See ametlik dokument ei lähe nii spetsiifiliseks oma nõuetega nagu Eestis, Lätis või Hispaanias vastu võetud määrused. Küll aga on tervishoiu puhtus üks olulisemaid, kui mitte kõige olulisem, seega on sellise dokumendiga võrdlusmomendi loomine õigustatud.

Selle konkreetse dokumendi eesmärgiks on luua paremat ülevaadet ettevõtetele, kes osutavad puhastusteenust tervishoius. Ülesandeks tagada kvaliteetset ning turvalist koristusteenust, mis vastaksid patsientide, personali ning avalikkuse vajadustele ja ootustele. See on keeruline ülesanne oma nõudlikkuse tõttu ja seda ei tohi alahinnata [26].

Personali enda vastutus ning kohusetunne on tähtis tulemuse saavutamiseks. Neile seatud kohustused ning nende järgimine peavad viima selleni, et töötajad neid ka täidavad. Täitmist vajavad kohustused on eraldi välja toodud 11 alapeatükina [26]:

- nakatumise/infektsiooni risk ning koristamise sagedused;
- rahvuslik värviskeem koristusalade jaotamise mõistes (Joonis 3);
- tööandja kohustused;
- ühekordsed plastpõlled;
- kaitsekindad;
- käte hügieen;
- koolitused;
- juhuslik kokkupuude vere ja ainetega;
- kehaliste ainete (näiteks kehavedelikud nagu veri) lekkimine;
- tööriided ja ehted;
- jäätmekäitlus.

¹⁰ Inglise keeles “National Standards of Healthcare Cleanliness 2021”

Joonis 3. Koristusalade jaotus tõlgituna eesti keelde¹¹ [26]

Täitmist vajavad kohustused, mis kattuvad ning mida saab võrrelda Eestis kehtestatud määruses, on koolitused ning jäätmekäitlus. Koolitused on tervishoiu asutustes töötavale personalile esmatahtsad, sest puhastusteenindajad peavad oma tööd tegema teadlikult. Sellised spetsiifilised koolitused aitavad vähendada kahjulike organismide edasikandumise tõenäosust, seega väheneb infektsioonirisk. Samuti on töötajate kohustus teadvustada, millised tegevused kaasnevad endaga tekkinud jäätmete osas [26].

Et kontrollida töötajate tegevust, viiakse läbi auditeid ja järelevalvet. Eesmärgina koguda tõendeid selle kohta, et seatud puhastusstandardeid järgitakse vastutustundlikult ja ohutult. Juhul kui leitakse puuduseid, siis pakkuda välja parandusettepanekuid [26].

Läbiviidud auditeid hinnatakse kahel erineval viisil: protsent-tulemus, mis on mõeldud asutusele endale ning „tähtsinnang“, kus asutuse kasutajad saavad oma hinnangu anda. Protsent-tulemuse puhul on välja toodud tabel (Tabel 1) koos riskikategooriatega (*Functional risk category*), mis on jaotatud kuueks ja neil kõigil on oma sagedus, millal on soovitatav audit läbi viia. Samuti soovitavad tulemused (*Audit target score*) ja auditite soovitatavad sagedused (*Audit frequency*) [26].

¹¹ Inglise keeles “National colour-coding scheme” [26]

Tabel 1 - Riskikategooriad, soovitud tulemused ning auditite sagedused [26]

Funktsionaalse riski kategooria	Auditi sihttulemus	Auditi sagedus
FR1	98% ja üle selle	Iganädalane
FR2	95% ja üle selle	Igakuine
FR3	90% ja üle selle	Iga 2 kuu tagant
FR4	85% ja üle selle	Iga 3 kuu tagant
FR5	80% ja üle selle	Iga 6 kuu tagant
FR6	75% ja üle selle	Iga 12 kuu tagant

Tähthinnang on lihtne ja tõhus vahend, mis aitab patsientidel ja teistel hoonet kasutataval personalil hinnata neile pakutavat puhtust. Kui õigesti kasutada, annab see head tagasisidet puhastusteenindajatele ja juhtidele ning parandab puhastamise profiili [26]. Näidis hinnangu andmise profiilist on välja toodud (Joonis 4). Tähtsinnang ei ole kõige parem meetod, sest numbriline tulemus ei ütle teenuse osutajale otseselt mitte midagi – ei selgita, mida peaks parandama. Tähtsinnangu tulemused ei anna konkreetselt infot, mida tuleks teha teisiti. Näiteks kui tulemus on 4,3 ja tulemus, mille poole pürgitakse on 5,0, siis puudub selge info selle kohta, mida tuleb konkreetselt teisiti teha, et saavutada 5. Näeb vaid trende ja analüüsides tehtud samme ning tähtsinnangut ja saab aimdust, kas oli kasu rakendatud meetmetest. Võrdlusmoment Eestiga, kus on kasutuses ametlikud Põhjamaade standardid EVS914¹² ja EVS944¹³, nende standardite puhul tuleb selgelt välja, millise mustuse esinemisega milliste pindade – esemete grupil on tegemist. See info on konkreetne. Näiteks kui selgub kvaliteediseire tulemusel, et probleemiks on sanitaarruumides olevad plekid mööblil, siis puhastuspersonalile on võimalik anda selge sõnum, mida tuleb teha teinekord teisiti ja järgmine kord oles tulemus ootuspärane.

¹² Koristuse kvaliteedi kokku leppimine ja hindamine [27]

¹³ Puhastamisnõuded tervishoiuasutustes [28]

Joonis 4. Tähthinnangu andmise vaade¹⁴ [26]

2.1.6 Iirimaa

Nagu ka Hispaania ja Läti, on Iirimaa oma riiklikus strateegias välja toonud keskkonnahoidlikkuse olulisuse puhastustoodete ja -teenuste juures. Roheliste riigihangete tegevuskava¹⁵ võeti Iirimaa vastu 25.02.2021 [29] ning konkreetne määrus, mis puudutab puhastustööde kriteeriumeid on kasutuses 2022. aasta märtsis [30].

Määruses on selgelt välja toodud punktid, milleni püütakse keskkonnahoidlikkuse rakendamisega jõuda. Esmalt tahetakse keskkonnasõbralike ning teadlike puhastusmeetoditega vähendada puhastusvahendite kasutamist ja nende toodete pakendamist. Rõhutatakse tähelepanu pööramist mikrokiudlappidele ja keskkonnasõbralikele kulumaterjalidele. Kõik kasutusele võetavad või juba võetud vahendid ning materjalid, peavad vastama Euroopa Liidu ökomärgise (Joonis 1) või muu standardi EN ISO 14024 I tüüpi ökomärgise nõutele (samad nõuded, mis peavad olema täidetud ka Eestis). Propageeritakse ka kontsentreeritud toodete õiget lahjendamist ning energiasäästlike tolmuimejate kasutamist. Sarnaselt Eestile, peavad Iirimaa puhastusteenust pakkuvad ettevõtted tagama töötajatele koolitused, mis tagaks nende teadlikkuse ja oskuste parandamise [30].

Selle määruse rakendumisel, tekib teenuse pakkujal kohustus esitada teenuse ostjale hanke korras dokumente ja pärast ka auditite raporteid. Dokumentides selgitatakse lahti, millised on tooted, mida

¹⁴ Inglise keeles “Star rating displays”

¹⁵ Inglise keeles “Green Tenders – an Action Plan on Green Public Procurement”

kasutatakse, nende kirjeldus, kasutussagedust ja kuidas käsitleda. Kõvakattega pindade puhastamiseks kasutatavad ained peavad kõik olema tähistatud Euroopa Liidu ökomärgisega (Joonis 1). Kõvakattega pindade alla mõeldakse erinevaid kõvasid pinnakattematerjale nagu puit, plastik ja linoleum [30].

Kirjeldatud on konkreetset protsessi, mida teenuse osutaja peab täitma. Esimese asjana peab pakkuja korraldama auditeid. Nende eesmärgiks kontrollida, kas nende poolt pakutav teenus vastab kriteeriumitele ning neid peab läbi viima vähemalt korra kolme kuu jooksul. Pärast auditite läbiviimist tehakse kokkuvõtte ning pakutakse välja lahendused, mis aitaksid pürgida keskkonnahoidlikuma teenuse osutamise suunas. Välja on toodud kuus näitajat, mida peab registreerima ja kontrollima [30]:

- kasutatud puhastusainete maht (vajadusel näidata ka ökomärgist ning lahendusastet);
- kasutatud puhastustarvikud (mis tüüpi nad on ja kas on korduvkasutatavad või mitte);
- kasutatud kulumaterjalid (paberitooted, käteseep jt.);
- puhastustöödeks kasutatud vee hulk ja veevõtukoht;
- kasutatud seadmed, näiteks tolmuimejad, koos nende energiaklassi ja kasutamise kestusega;
- koristustööde käigus tekkivate tahkete jäätmete kogus ning nende sorteerimine.

Konkreetsed punktid, mida tahetakse läbiviidud auditite käigus muuta [30]:

- vähendada puhastusainete kasutamist nii palju kui võimalik, samas täites lepingud nõutud norme;
- vähendada ühekordselt kasutatavate puhastustarvikute kasutamist;
- vähendada veekasutust;
- parandada kasutuses olevate seadmete energiaklassi;
- vähendada puhastustööde käigus tekkivate tahkete jäätmete hulka ja suurendada nende sorteerimist.

Et kindlustada teadliku töö tegemist, on teenust pakkuval ettevõttel kohustus korraldada koolitusi. Nii on kõigil lepingu täitmisega seotud töötajatel vajalikud teadmised ja oskused, mis võimaldavad rakendada puhastusmeetodeid, mis vähendaks keskkonnamõju. Samad koolitused peavad olema läbitud ka uutel töötajatel. Minimaalselt peavad koolitused hõlmama neid aspekte [30]:

- puhastusainete õige kasutamine, lahjendamine, ladustamine ja kõrvaldamine;
- korduvkasutatavate puhastustarvikute korrektne kasutamine, puhastamine ja ladustamine;
- ühekordsete puhastustarvikute kasutuse vähendamine;
- vee ja energia säästmine;

- jäätmete korrektne sorteerimine ja kõrvaldamine ning nende taaskasutus;
- keskkonnamõjuga seotud probleemidest teatamine (näiteks lekked, sisse jäetud tuled või seadmete vale kasutamine).

3 UURINGU METOODIKA

3.1 Uuringu selgitus

Uuring viidi läbi küsimustiku vormis ning koostati *Google Forms*'i keskkonnas. Selle kasuks otsustati, sest nii paljude inimeste intervjuerimine oleks olnud liiga ajamahukas ning tegemist on väga kasutajasõbraliku keskkonnaga. *Google Forms* võimaldab andmete kiiret ja tõhusat kogumist – see hõlbustab kogutud andmete põhjal analüüsi kirjutamist. Mõlemale küsimustikus osalenud osapoolle (teenuse ostjad ja teenuse osutajad) sai saadetud samad küsimused ning neil ei palutud esitada enda nime ega organisatsiooni. Küsimustega on võimalik tutvuda (Lisa 1).

Küsimustiku eesmärgiks on hinnata teadlikkust ettevõtete ning asutuste seas, keda see määrus (1.2) puudutab. Eesmärgiks on vastuseid võrrelda ning teha järeldusi ja/või ettepanekuid määruse paremaks rakendamiseks. See aitab hõlpsalt tuvastada, kuidas erinevad asutused ja ettevõtted suhtuvad keskkonnahoidlikesse kriteeriumitesse puhastusteenuse valdkonnas ning kuidas nad määruises kehtestatud nõudeid järgivad. Küsimustik sisaldab mitmeid küsimusi, mis keskenduvad määrusega seotud aspektidele. Alates sellest, kas tegemist on teenuse osutaja või teenuse ostjaga ning kui kaua konkreetne vastaja on heakorratöid puudutavate hankelepingutega kokku puutunud. Lisaks on toodud punktid, mis aitavad luua selgemat pilti teemal, kuidas vastajad hindavad keskkonnamõju ning milliseid meetmeid on võetud kasutusele keskkonnamõju vähendamiseks. Samuti püütakse välja selgitada, kes peaks määruse rakendamise kontrolli eest vastutama, kas teenuse ostja ja teenuse pakkuja.

Küsimused, mis on koostatud, ei ole kõigest „jah/ei“ küsimused, sest niimoodi oleks keeruline mingeid järeldusi teha. Kasutatud on mitmeid, näiteks Likerti skaala (*Linkert Scale*) küsimusi, mis kujutab endas kategoriaalset põhimõtet ja määrab ära vastajate nõustumise astme teatud väitega, mis on seotud mingi hoiaku või mõõtmisega [31]. Samuti valikvastustega küsimused, mis aitavad luua võrdlusmomendi ning võimaluse protsente kajastada. Selliste vormide kasutus võimaldab andmeid kombineerida ning analüüs on selle arvelt palju detailsem.

3.2 Uuringus osalejad

Põhjaliku uuringu raames on oluline hõlmata mõlemad sektorid, nii era- kui ka avalik, sest keskkonnaministri määrusest (1.2) tulenevad keskkonnahoidlikud kriteeriumid puudutavad ettevõtteid ja

asutusi mõlemast sektorist. Selline lähenemine võimaldab saada terviklikuma ülevaate ja kajastada andmeid laiemalt ning mitmekülgsemalt.

Avalik- ja erasektor ning nende esindajad omavad kindlasti erinevaid kogemusi ja väljakutseid, mis on tekkinud määrust rakendades. Samuti võivad erineda ka nende strateegiad keskkonnahoidlikkuse edendamisel. Näitena võib tuua eraettevõtte, kes on spetsialiseerunud professionaalsele puhastusteenusele büroodes ja ärihoonetes, samal ajal kui avalik sektor ise haldab ning hooldab suuri avalikke objekte nagu koolid ja haiglad. Sellised erinevad kontekstid ja tegevusalad võivad endaga kaasa tuua väljakutseid keskkonnahoidlikkuse edendamisel.

Lisaks teadmiste ja kogemuste jagamisele, võimaldab nende mõlema kaasamine sektorite vahelist koostööd. Jagades uuringu tulemusi, saavad ettevõtted ja asutused õppida üksteiselt ning töötada koos keskkonnahoidlikumate puhastusteenuste osutamise suunas – see ongi eesmärk. Lisaks toob endaga jätkusuutlik ja keskkonnasõbralik lähenemine kasu ka keskkonnale ja ühiskonnale laiemalt.

4 UURINGU TULEMUSTE ANALÜÜSIMINE

4.1 Sissejuhatus küsitlusele

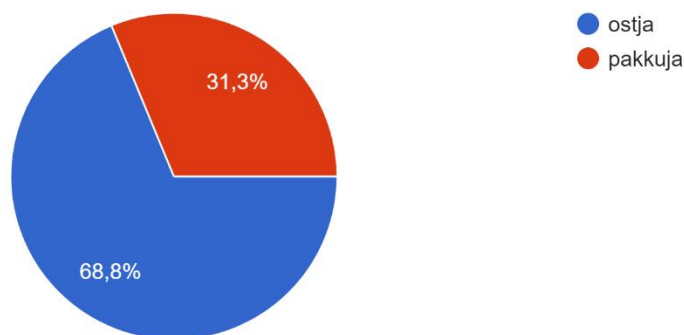
Küsitlus pealkirjaga „Keskkonnaministri määrus nr 35 ning teadlikkus selle olemasolust“ sai välja saadetud 30. oktoober 2023 ja vastamiseks anti aega kuni 20. novembrini 2023, ehk kolm nädalat. See ajavahemik valiti, arvestades *Google Forms* keskkonna võimalust küsitlusele naasmiseks ning tõenäosus oli suurem, et kolme nädalaga vastatakse. Potentsiaalsetele vastajatele saadeti meeldetuletus kolmanda nädala alguses. Erinevaid kontakte aitas otsida lõputöö juhendaja Helge Alt. Küsitluse lõpu olev vabatahtlik tagasiside näitab, et nähakse sellise uurimuse vajalikkust ning küsimused, mida esitatakse, täidavad oma eesmärgi. Vastuste tulemused on alljärgnevalt küsimuste kaupa analüüsitud. Küsimustik on eraldi välja toodud (Lisa 1).

Küsitluses osalejad kõik puutuvad kokku puhastusteenuseid puudutavate hangetega ning vastajaid oli kokku 32. Nende hulgas oli hankespetsialiste, haldureid, juhatuse liikmeid, müügijuhte ja teisi.

32 vastaja hulgas oli 31,3% puhastusteenuse pakkujat ning 68,8% olid teenuse ostjad (Joonis 5).

Olen puhastusteenuse...

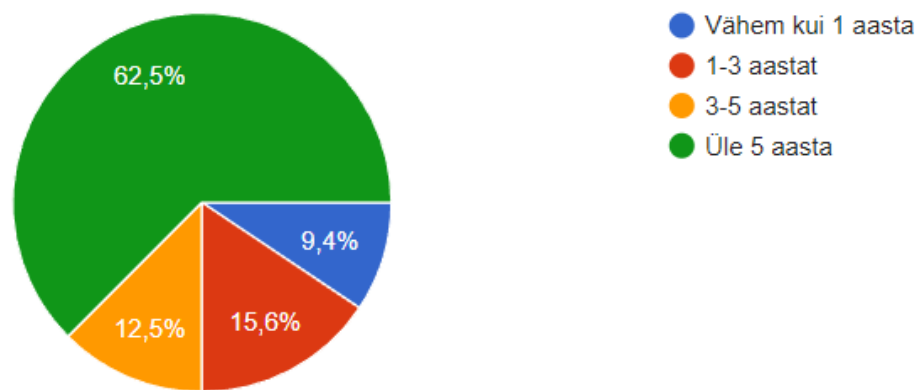
32 vastust

Joonis 5. Vastajate osakaal küsitluses

4.2 Analüüs küsimuste lõikes

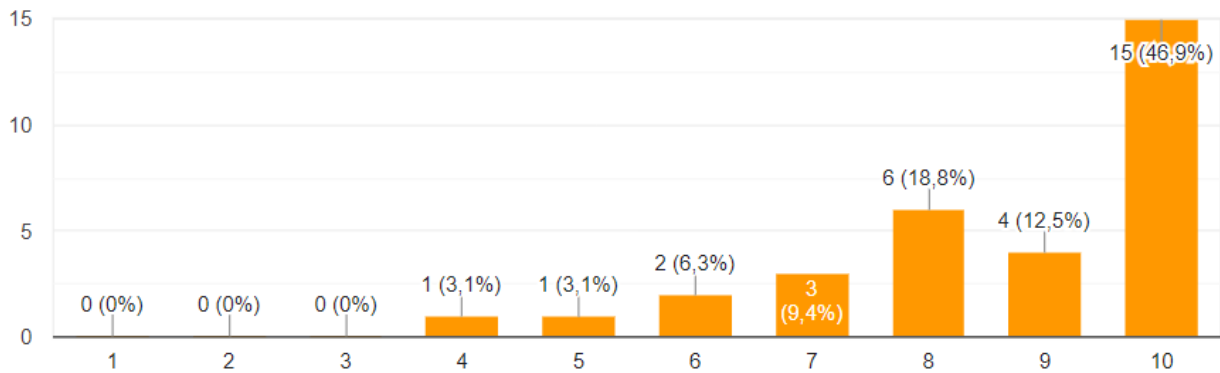
Isikute töökogemus heakorratöid puudutavate hankelepingutega antud uuringus varieerub märkimisväärselt. Küsimusele „Kui pikalt olete oma igapäevatöös heakorratöid puudutavate hankelepingutega kokku puutunud?“ oli 9,4% vastanutest suhteliselt uued ning töötanud konkreetsetes valdkonnas vähem kui aasta. Küll aga enamus ehk 62,5%, on omandanud pikaajalise kogemuse ja on töötanud ning kokku puutunud heakorratööde hankelepingutega nüüdseks üle viie aasta. Nii-öelda keskmise kogemusega kokkupuudet vastanute hulgas on kokku 28,1%, täpsemalt 1-3 aastat vastavalt 15,6% ja 12,5% 3-5 aastat. Graafilisel kujul on tulemused välja toodud (Joonis 6).

Joonis 6. Kui pikalt olete oma igapäevatöös heakorratöid puudutavate hankelepingutega kokku puutunud?

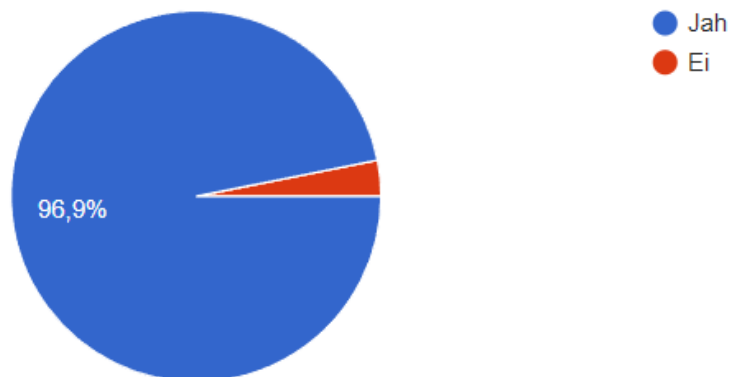
Küsitluses uuriti, kui tähtsaks nende ettevõttes/asutuses keskkonnahoidlikke puhastustooteid ja -teenuseid peetakse. Vastajatest enamus peab keskkonnahoidlikkust oluliseks aspektiks puhastustoodete ja -teenuste juures. Tulemuste graafikus (Joonis 7) ei ole küll kajastatud, kuid lisades (Lisa 1) väljatoodud küsitluses (Lisa 1) on näha, et „1“ tähendab antud skaalal ebaolulist ja „10“ vastavalt väga olulist. Arvestades, et 7 kuni 10, tähistavad arvamust „oluline“, siis 25 inimest ehk 78,1% vastajatest hindavad keskkonnahoidlikkust oluliseks. Peaaegu pooled vastajad (46,9%) märkisid „väga oluliseks“ ja keskmine tulemus oli 8,63. Samuti ei olnud uuringus osalejate seas ühtegi, kes oleks märkinud tulemusi „1“...“3“. Selline tulemus näitab, et vastajate hulgas on laidalane mõistmine ja tunnustus keskkonnahoidlike puhastustoodete ja -teenuste kontekstis. Võib oletada, et organisatsioonidel ja

ettevõtetel on ilmselt põhjalik arusaam sellest, kuidas nende tegevus võib mõjutada keskkonda ning kuidas keskkonnahoidlikumad valikud võivad olla nende eelistatud tee.

Joonis 7. Meie asutus/ettevõtte peab keskkonnahoidlikkust puhastustoodete ja -teenuste juures...

Keskkonnaministri määrusest nr 35 (1.2) ning selle olemasoluga ollakse väga kursis. Tulemustest on näha (Joonis 8), et 32'st vastajast kõigest üks ei olnud määrusega kursis. Seega määrusest ollakse teadlikud ning keskkonnahoidlikkust peetakse oluliseks.

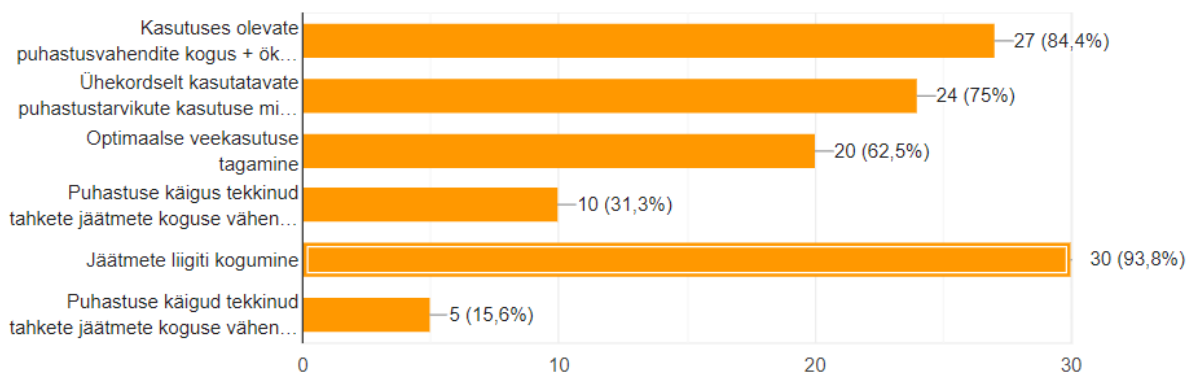
Joonis 8. Kas olete teadlik Keskkonnaministri määrusest nr 35 „Hankelepingu esemeks olevate toodete ja teenuste keskkonnahoidlikud kriteeriumid ja nende kohta riigihanke alusdokumentides kehtestatud tingimused“?

Uurimaks määruse (1.2) kehtestamise mõju hangete läbiviimisel, tuli vastajatel vabalt kirjutada oma arvamus. Vastused peegeldavad teenuse ostjate ja teenuse osutajate vahel mitmekesisust. Mitmed vastused viitavad sellele, et määruse rakendamisel võib hangete korraldamine muutuda keerulisemaks,

suurendades riski võimalikeks vaidlusteks ja pikendades selle arvelt kogu hankemenetlust. Olukorraga peavad harjuma mõlemad, nii teenuse osutajad kui ka teenuse ostjad. Puhastusteenuse osutajatel on võib-olla vajalik oma koristuskontseptsiooni muuta, koolitades töötajaid ja kohandades organisatsiooni ka laiemas mõttes. Samal ajal tekivad teenuse tellijal selle arvelt suuremad kulud, näitena on toodud keskkonnahoidlikud kaubad. Kuid nii teenuse ostja kui ka teenuse pakkuja on ühel meelel sellega, et koostöös vähendatakse keskkonnamõju ning see on oluline samm ühiskonnale.

Ettevõtete ja asutuste esindajatelt uuriti, mil määral nad järgivad määruses välja toodud kohustuslikke kriteeriumeid. Tugevalt tuleb esile keskendumine jäätmete säästlikule käitlemisele, 30 inimest märkisid ära „jäätmete liigiti kogumise“. 27 inimest (84,4%) märkisid, et nende ettevõtte või asutus järgib kasutuses olevate puhastusvahendite kogust, ökomärgist ning lahjendusastet, mis näitab omakorda selget valmisolekut ja pühendumist keskkonnasõbralike puhastustoodete kasutamisele. Ka puhastustööde käigus kasutatavate ühekordsete tarvikute näol on näha, et lähenetakse aina keskkonnasõbralikumalt, kus vastanutest 75% nende kasutust minimeerivad. Vähendatakse ka veekasutust - vastanutest 62,5% järgivad optimaalset veekasutust. Informatsioon on välja toodud ka joonise kujul (Joonis 9).

Küsitluse tulemus näitab, et enamus ettevõtteid ja asutusi järgivad hangetes määruses välja toodud kohustuslikke kriteeriumeid. Koguni 12 vastajat ehk 36,5% väidavad, et täidavad kõiki väljatoodud kriteeriumeid. Puhastuse käigus tekkinud tahkete jäätmete koguse vähendamist märkis ära vaid 15 vastajat. Sellest võib järeldada, et antud teemaga oleks vaja tegeleda.

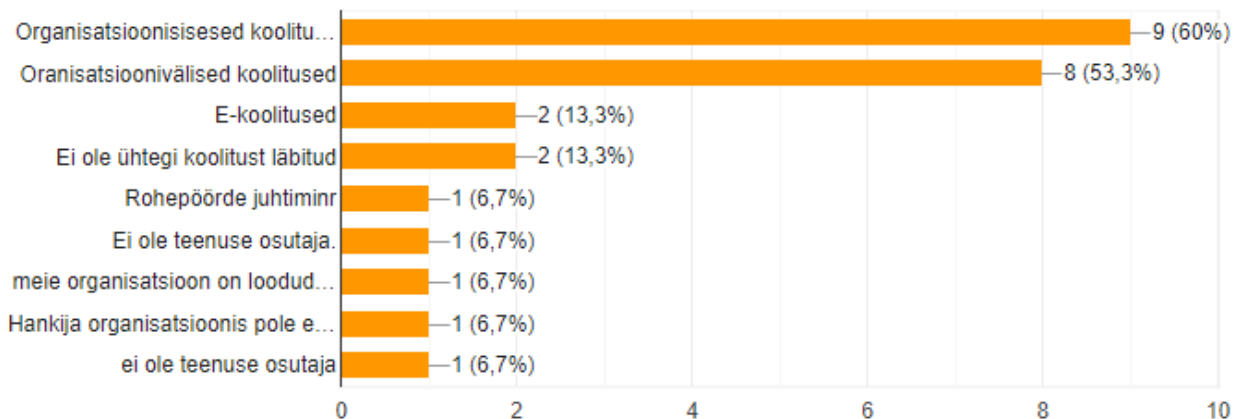
Joonis 9. Milliseid määruses välja toodud kohustuslikke kriteeriumeid ettevõtte/asutus järgivad?

Uuringus osales 10 puhastusteenust osutatava ettevõtte või asutuse esindajat. Neilt sai uuritud, milliseid koolitusi on nende kollektiiv läbinud määruses sätestatud kriteeriumite täitmise hõlbustamiseks ja kui

mahukad need olnud on. Kuna tegemist oli „vabatahtliku“ ja uurimusliku küsimusega, on vastanud ka teenuse ostjad ning sealt tulenevalt on graafikul välja toodud protsentuaalsed väärtused ebatäpsed. Sellest olenemata on konteksti mõttes võimalik tulemustega tutvuda (Joonis 10). Enamik vastanutest ehk 9 märkis, et nende asutuses on läbi viidud organisatsioonisiseseid koolitusi, mis viitab sisemise pädevuse arendamisele. 8 märkis osalemist organisatsioonivälistel koolitustel. Osaletud on ka e-koolitustel, aga võrdlemisi vähe – kõigest kaks inimest märkisid seda.

Koolitused on hõlmanud mitmeid valdkondi, sealhulgas kestlikkuse põhimõtete rakendamist, ökoloogilise jalajälje vähendamist, strateegiate väljatöötamist ja seaduse mõistmist. Möödapääsematud on ka efektiivsed puhastusmeetodid, jäätmekäitlus, puhastuskeemia ja selle praktiline rakendamine, mis kõik tagavad mitmekülgse ja kvaliteetse pädevuse suurenemise. Samuti on räägitud töötajate igapäevasest juhendamisest ning objektipõhistest koolitustest, mida vähemalt kord aastas läbi viiakse. Koolitusi viiakse läbi objektidel, kuna objektid on erinevad ja töötajad vajavad antud objektide eripärade mõistmist. On loodud ka spetsiaalseid koolitusklasse, kus uutele töötajatele lisaks e-koolitustele õpetatakse praktilisi oskusi.

Kokkuvõtvalt võib tulemuste põhjal öelda, et ressursse pühendatakse selle nimel, et personali pädevust suurendada keskkonnahoidlike meetmete ja protseduuride osas, mis nende igapäevatööd puudutab või hakkab puudutama.

Joonis 10. Küsimus teenuse osutajale: Milliseid konkreetseid koolitusi on Teie kollektiiv läbinud?

Määrusega paika pandud kriteeriumid on täitmiseks kohustuslikud kõigile, keda see määrus puudutab. Seetõttu on määrav roll ka sellel, kuidas vastavust kontrollitakse ning neid meetmeid uuriti ka küsitluses

osalejate käest. Vastused näitavad, et lähenetakse määruse rakendamisele erinevalt ning mitmekesiselt. Ettevõtted ja asutused kasutavad mitmeid erinevaid kontrollmeetmeid, näiteks ettevõttesisesed kvaliteedikontrollid või kontrollid kolmanda osapoole poolt. Välja tuli näiteid, kuidas rakendatakse keskkonnahoidlikke meetmeid puhastusteeninduses, näiteks pindade puhastamiseks kasutatakse puhastusainete asemel spetsiifilist vett Tersano¹⁶, mis puhastab sarnaselt puhastusainetega ja ka desinfitseerib [32]. Lisaks ka kontrollitakse puhastustööde juures kasutuses olevate puhastusainete vastavust määruse nõuetele.

Levinud on sisekoolitused ning juhendamine, tagamaks, et töötajad mõistaksid ning järgiksid määrust. Regulaarseks on muutunud erinevad visuaalsed kontrollid ja auditid (tehakse ka pisteliselt), et mõõta just organisatsiooni võimekust tulla toime määrusest tulenevate nõuetega. Samuti on hankelepingutesse sisse toodud punkt, mis kohustab teenuse osutajat esitama aruandeid ning raporteid, mis just seda määrust puudutavad. Tuginetakse ka ISO-standarditele, täpsemalt ISO 9001¹⁷ ja 14001¹⁸.

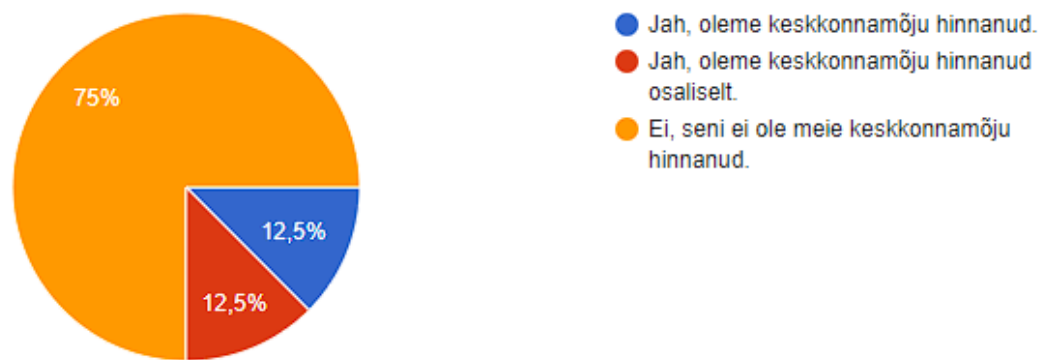
Selline mitmekesine kontrollimeetmete kasutamine näitab organisatsioonide valmisolekut ja pühendumust keskkonnahoidlike meetmete rakendamisele oma ettevõtete või asutuste igapäevases tegevuses. Küll aga on nenditud, et määrusest ei selgu, mida peale hakata seirete tulemustega – hangetes ei saada selle eest punkte, et selle tulemusel pakkuja keskkonnakahjusid väljendab.

Olgugi, et määrus ei kohusta teenuse ostjat ega teenuse pakkujat mõõtma või hindama keskkonnamõju, mida määruse rakendamine endaga kaasa toob, sai uuriti seda küsitluses osalejatelt. Veerand vastanutest (8 inimest), olid keskkonnamõju hinnanud (neist 4 seda osaliselt). Graafilisel kujul on tulemus välja toodud (Joonis 11).

¹⁶ Tersanoga on eesti keelse kirjeldusega võimalik tutvuda veebilehel <https://ecocare.ee/tersano/>

¹⁷ Rahvusvaheline standard, mis määrab kindlaks kvaliteedijuhtimise baasnõuded [33]

¹⁸ Rahvusvaheline standard, mis määrab kindlaks keskkonnajuhtimissüsteemi [34]

Joonis 11. Kas olete hinnanud keskkonnamõju, rakendades määruses välja toodud kriteeriumeid (k.a. selle dokumenteerimine)?

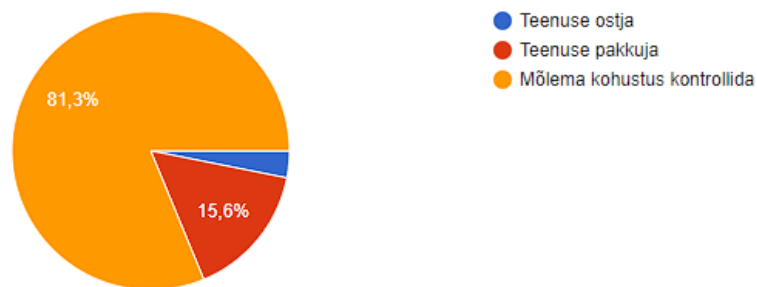
Kõik, kes antud küsimusele vastasid, tõid välja, et on olnud muutusi keskkonnas ja ressursikasutuses. Täheldatud on puhastusteenuse osutamise käigus kasutatud vee- ja puhastusainete vähenemist, mis on toonud kaasa märkimisväärsed tulemusi. Võib tõsta esile ka paberi tarbimise, kemikaalide kasutamise teadlikkuse ning prügi liigiti sorteerimise. Need kõik on konkreetsed tegevused, näitamaks vastajate pühendumist jätkusuutlikumatele tavadele. Ühe näitena võib tuua vastuse, kus kemikaalide kasutus oli vähenenud lausa 80%. Rõhutatud on ka keskkonnasäästlikkust ja energiasäästlike lahenduste olulisust, olgu aspektideks õhuheitmed, kemikaalide- ja kütuse lekked või muud töö käigus tekkivad erinevad (sh ohtlikud) jäätmed.

Uued kohustused tähendavad ettevõtetele uusi väljakutseid ning seetõttu sai küsitluses osalejatelt ka uuritud, et milliste raskuste ning takistustega on nad määruse rakendamisel pidanud kokku puutuma. Osutatud on fakte, et ökoloogiliselt puhtad ained ei pruugi olla alati piisavalt tõhusad ning nõuavad rohkem jõupingutust – soovitud puhtusetaseme nimel peab nägema rohkem vaeva. Samuti on takistuseks olnud töötajate vähene pädevus antud teemal, ressursinappus ja klientide vajadus nõustamise järele. Keeruliseks ongi osutunud õigete võimaluste leidmine keskkonna jalajälje vähendamiseks. Teadlikkust peab koolituste näol tõstma ning vanad harjumused, mis on pika staažiga saanud „omaks“, on raske asendada uutega, neid mõlema nii teenuse ostja kui ka teenuse pakkuja tasandil. Samuti tulevad selliste määrustega kaasa uued dokumendid, mida peab esitama ning ühtemoodi mõistetavus võib olla

aeganõudev. Konkreetse näitena on välja toodu näiteks see, et suure hulga prügikottide kasutamisest on loobunud ning kasutusele on võetud Longopac¹⁹ „kilekotid“.

Kokkuvõtteks on suurimateks väljakutseteks ressursinappus ning vajalikkus muuta harjumusi ning mõtteviisi.

Uuriti ka vastajate seisukohta seoses määruse rakendamise kontrolliga ehk kelle vastutuses see peaks olema, kas teenuse ostja või teenuse pakkuja. Enamik vastanutest (26 vastajat ehk 81,3%) on seisukohal, et kontroll peaks olema jaotatud mõlemale osapoolele – tähendab, et peetakse oluliseks mõlema poole aktiivset panustamist määruse tingimuste täitmise tagamisse. Samal ajal arvab 15,6% vastanutest ehk viis inimest, et peamine vastutus peaks laskuma teenuse pakkuja ning kõigest 1 vastaja leidis, et rakendamise kontroll peaks olema teenuse ostja kohustus. Graafilisel kujul on tulemused joonisel välja toodud (Joonis 12). Enamik vastanutest peab oluliseks koostööd ja vastutuse jagamist, on veel selge arusaamani tükk maad minna.

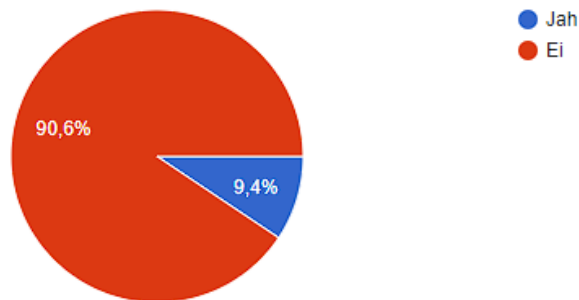

Joonis 12. Kas Teie arvates peaks olema määruse rakendamise kontroll eeskätt teenuse ostja või pakkuja vastutus?

Tänapäeval tahetakse kõike digitaliseerida ning ära kaotada paberkandja varianti oma igapäeva tegevuses – ka see on pikas perspektiivis keskkonnasäästlik. Küll aga huvitas siinkohal seiramine ning selle digitaliseerimine, täpsemalt see, kas ning milliseid variante vastajad on kasutatud. Lisaks ka see, mis määral ollakse potentsiaalselt seirete digitaliseerimiseks praegu valmis ning mis võivad olla takistused selle innovatiivse lahenduse vastu võtmisel.

¹⁹ Tersanoga on eesti keelse kirjeldusega võimalik tutvuda veebilehel <https://ecocare.ee/tersano/>

Küsitluses osalejatest kõigest kolm ehk 9,4% on praeguseks momendiks kasutanud seiramisel digitaalset varianti. Tulemus on nähtav ka joonise kujul (Joonis 13). Kasutusele on organisatsioonid võtnud digitaalse fikseerimise paikvaatlusel ja ressursikasutuse seire jaoks, võimaldades reaajas tulemusi jälgida ning dokumenteerida. Samuti on seiratud printeripaberi-, elektri-, vee- ja kütuse kasutust. Ühel vastajal on tulevikuplaanide mõistes plaan kasutuse võtta tarkvara Optiqo²⁰.

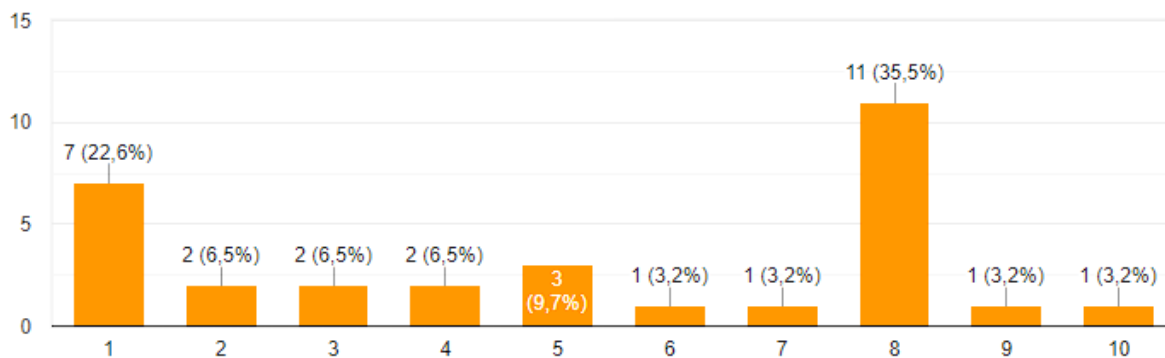
Joonis 13. Kas olete seirete läbiviimisel kasutanud ka mõnda digitaalset varianti?

Seiramise digitaliseerimine, nagu ka iga teine uus kasutusele võetav normatiiv, nõuab ettevõtete ning asutuste poolt pühendumist ja aega. Vastajate sõnul on digitaliseerimine silmitsi mitmete väljakutsetega, alustades ressursinappusega ning rahaliste- ja ajaliste piirangutega. Tegemist on pikaajalise protsessiga, kus ülemused võivad olla eriarvamusel ja see võib tekitada takistusi. Samuti on möödapääsematu personali IT – oskuste ja üldiste digipädevuste puudulikkus. Sealt tulenevalt peab korraldama sobivaid koolitusi, kuid mitte ainult töötajatele, vaid ka juhtidele. Oluline ongi siinkohal mõista, et selline suur samm nõuab terviklikku lähenemist ning ressursi, et elluviimine osutuks edukaks.

Teemaks on ka tegelik valmisolek seirete digitaliseerimiseks. Analüüsides küsimuse vastuseid, on selge, et päris valmis selleks ei olda. Skaalal, kus „0“ tähendab, et pole isegi mõeldud selle peale ning „10“ tähendab, et on tehtud vajalikud sammud selle suunas, on 31 vastaja hulgas keskmiseks tulemuseks 5,2. Visuaalsel kujul on tulemused välja toodud (Joonis 14). Peaaegu pooled, 15 vastajat (48%), on keskmisest rohkem valmis ning potentsiaalselt teevad juba plaane, et kaugemas tulevikus seirete digitaliseerimist reaalselt töösse võtta. Samuti võrreldes osakaalu selles küsimuses teenuse ostjate ning

²⁰ Optiqoga on eesti keelse kirjeldusega võimalik tutvuda veebilehel <https://puhastusekspert.ee/koristamise-digitaliseerimine/>

osutajate vahel, siis teenuse ostjad oleks keskmine tulemus 4,2 ning teenuse osutajal 7,2. Järelikult on teenuse osutajad saavutanud parema valmisoleku seirete digitaliseerimiseks.

Joonis 14. Mil määral oleksite valmis seirete digitaliseerimiseks?

5 JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD

5.1 Analüüsi tulemus

Analüüsi, kuidas heakorratöödega seotud ettevõtted ja asutused on teadlikud kasutusele võetud keskkonnaministri määrusest (1.2) ning selle sisust. Samuti ka seda, kuidas nad sellele vastavalt toimivad. Küsimuste kaudu prooviti mõista määruse rakendamise mõjust ettevõtetele ja asutustele ning milliseid praktilisi samme on astunud keskkonnasäästlikumate protsesside saavutamiseks. Küsitluses osales 32 inimest. Keskmiselt olid vastajad oma igapäevatoös kokku puutunud heakorratööde puudutavate hankelepingutega 4 aastat.

Uuringu tulemused kinnitasid Eesti ettevõtete ja asutuste seas teadlikkust määrusest heakorratööde valdkonnas - uuringus osalejate hulgas oli vaid üks inimene, kes ei olnud määruse olemasolust teadlik. Keskkonnahoidlikkust puhastustoodete ja -teenuste hulgas peeti väga oluliseks ja kajastati selget suundumust rohelisemate praktikate poole. Kohustuslikud kriteeriumid, mis on määruses täitmiseks välja toodud, on saadud tulemuste põhjal väga hästi täidetud.

Kindlasti vajab parandamist arusaam selle üle, kes peaks tegelikult vastutama määruse rakendamise kontrolli eest. Ei ole ühtset arusaama ja selle tulemusel ära jäänud kontrollide tulemus võivad endaga kaasa tuua nõuete ebapiisava täitmise. Oluline oleks konkreetselt seirata rakendatud meetmeid ning saavutatud tulemusi, et saada selge arusaam rakendatud meetmete tõhususest. Vastutuse ebaselgus ja mõõdetavuse puudulikkus suurendab keskkonnakahjustuste riske ja mõjutab määruse eesmärkide saavutamist. Oluline oleks selgitada ja kehtestada selge vastutusjaotus.

5.2 Eesti seisukoht võrreldes teiste riikidega

Euroopas on kokku 44 riiki ning kõigest 10 on välja toonud oma riiklikus strateegias keskkonnahoidlikud kriteeriumid puhastustoodetele ja -teenustele. Arvestades asjaolu, et Eesti on nende kümne riigi hulgas, näitab, et oleme õigel teel.

Käesolevas lõputöös saab Eestit võrrelda kolme riigiga, kellel kõigil analoogne määrus olemas on. Nendeks riikideks on Läti (2.1.1), Hispaania (2.1.2) ja Iirimaa (2.1.6). Määruse kasutuselevõtt toimus Eestil samal ajal kui Iirimaa, kuid Hispaanias võeti see vastu aastal 2019 ning Lätis juba 2017. Näitajate poolest on Eesti Lätiga võrdne, kuid neid, mida määrus kohustab järgima, on rohkem Hispaanias ja

lirimaal. Kui neid kriteeriumeid reaalselt täita ei suudeta, ei mängi ka see maht rolli. Näitena saab tuua Hispaania, kus tänase päevani on endiselt kasutuses näiteks WC-des kätepuhurid, nõormopid ning lõhnavad puhastusained.

Eesmärgid on riikidel samad, püüeldakse keskkonnasõbraliku puhastusteenuse poole. Kõik on välja toonud, et tööde jaoks kasutuses olevad puhastusained peavad vastama Euroopa Liidu ökomärgise (Joonis 1) või muu standardi EN ISO 14024 I tüüpi ökomärgise nõuetele. Samuti tahetakse vähendada ühekordsete puhastustarvikute kasutust. Suurt rolli mängivad töötajatele võimaldatavad koolitused, mis aitavad tagada personali pädevuse ning puhastusteenuse kvaliteedi.

5.3 Ettepanekud

Selleks, et täielikult mõista määruse mõju, võiks tulevikus kaaluda süstemaatilise hindamise või uuringu algatamist, mis kaasaks erinevaid huvigruppe ja võimaldaks objektiivset hinnangut määruse tõhususele ning selle mõjule keskkonnahoidlikkusele ja teenuste osutamisele. Kui tuua ettevõtete ja asutuste esindajatele ette konkreetsed faktid ning näitajad, kus kajastub määruse rakendamise positiivne mõju, hakkavad ettevõtted ja asutused enda praeguseid harjumusi muutma vastavalt vajadusele.

Oluline osa nõuete rakendamisel on personali koolitamine, mis on nõudena välja toodud määruse (1.2) p 1.1.2. Võtmeküsimus on see, kuidas koolitusnõuet tegelikkuses rakendatakse. Läbiviidavad koolitused ei saa olla lihtsalt informatiivsed, need peavad tagama, et läbi nende ka inimeste käitumine ning mõtlemine muutub. Selle saavutamiseks on oluline selgelt määratleda, milliseid mõtlemise ja/või käitumise muutuseid soovitakse saavutada. Selle realiseerumiseks on oluline järjepidevalt tähelepanu pöörata uuele soovitud käitumisele ja/või mõtlemisele. Personali peab justkui treenima ning seejuures on oluline süsteemne järelevalve, sellest järelduste tegemine ning taas töötajateni viimine. Enne koolitusi on oluline läbi viia seire, et määratleda hetkeolukord. Praegusel juhul peab võtma vaatluse alla konkreetselt määrusest (1.2) välja toodud kriteeriumeid ning selle sisu oleks järgmine:

- Milliseid puhastusaineid ning millises koguses kasutatakse. Mida saaks muuta - näiteks automaatdoseerimise süsteemid.
- Milliseid koristustarvikuid on kasutusel - kas tegemist on korduvkasutatavate- või ühekordsetega.
- Vee kasutus objektidel, kuidas pestakse koristustekstiile, kas pesumasinas, käsitsi. Kas koristusalal kasutatakse veeämbrit või on eelniisutatud koristustekstiilidega koristamine. Milline on koristamisel kasutatav vee kogus. Kas ja mida saab muuta.

- Koristamise käigus tekkivate tahkete jäätmete kaardistus. Millised jäätmed tekivad? Kas paberit kasutatakse ka koristamisel? Milliseid kilekotte, millises koguses kasutatakse? Kas ja mida on võimalik muuta?

Määruse p 1.2 sätestab, et seireid tuleb läbi viia minimaalselt üks täistööpäev kolm korda aastas. Kui puhastustööde juhil on keskmiselt 25-30 alluvat ja ta täidaks määrust eeltoodud viisil, ehk seiraks igaühe tööd kolm täistööpäeva aastas, siis puhastustööde juhil kulub vähemalt 4 kuud aastast vaid seiramisele. See aga ei ole reaalne ja jätkusuutlik. Uuring näitab, et tegelikult ei ole tehtud seirete kohta andmeid ning ei saa keskkonnamõjusid või teisi tulemusi hinnata. Eeltoodu võib olla andmete puudulikkuse põhjuseks, mida saaks parandada digitaalse seiramisega. Lisaks pole ka Eestis kindlalt paika pandud, kes peaks vastutama määruse korrektse rakendamise eest, see selgus läbiviidud uurimuses. Kui vastutused pole selged ning ei koguta ja analüüsita asjakohaseid andmeid, siis ei ole võimalik muuta tegelikku käitumist keskkonda säästvamaks.

Tulemuste parandamine nõuab pikaajalist protsessi. On oluline süstemaatiliselt analüüsida suuremat pilti ning tuvastada valdkonnad, kus tulemused on ebapiisavad, teha järeldused ja samm - sammu haaval edasi liikuda. Kui parandada praegust olukorda, jääks ära arusaamatused ning määrusest tulenevate nõuete täitmine oleks varasemast tõhusam. Olukorra parandamiseks on välja toodud viis ettepanekud:

- seirete läbiviimine, mis sisaldaksid endas määruses (1.2) välja toodud kriteeriumeid;
- seirete digitaliseerimine (puhastustööde juhendajad jõuaksid rohkem seireid oma tööde graafikusse mahutada);
- puhastusteenindajate ja muu personali koolitamine määruse (1.2) osas, koolitamine toimub vastavalt reaalsetele vajadustele ja seiratakse koolituse mõju;
- puhastusteenindajate ja personali koolitamisele järgnev pidev treenimine ning järelevalve;
- hankelepingutesse lisada punkt, mis toob konkreetselt välja, kes vastutab määruse korrektse rakendamise eest.
- Tuua välja konkreetsed näitajad, kriteeriumid, mida seiratakse, nende analüüs, sellest tehtavad järeldused. Tulemused peaks olema hankeperioodil konkreetsed muutused, millest kõik saavad üldiselt aru.

KOKKUVÕTE

Lõputöö raames koostas autor küsitluse „Keskkonnaministri määrus nr 35 ning teadlikkus selle olemasolust“. Osales selles 32 inimest, kes kõik puutuvad oma igapäevatoos kokku puhastusteenuseid puudutavate hangetega.

32 vastaja hulgas oli puhastusteenuse pakkujaid ning puhastusteenuse ostjaid. Keskmiselt oldi heakorratöödega seotud hankelepingutega kokku puutunud 4 aastat. Vastanute hulgas oli kõigest üks inimene, kes Keskkonnaministri määrusest nr 35 teadlik ei olnud. Mis puudutab määruse rakendamise kontrolli, siis ei ole jõutud selge arusaamani, kas seda peaks tegema teenuse osutaja või teenuse ostja. Keskkonnahoidlikkust puhastustoodete ja -teenuste puhul peetakse oluliseks, 10 – palli süsteemis oli keskmiseks tulemuseks 8,63. Määrusest tulenevate nõuete täitmise osas kajastavad tulemused endas seda, et neid küll täidetakse, kuid mitte ideaalselt. Nimelt neid nõutakse küll hangetes, kuid puudub tegelik ülevaade täitmise osas. 12 osalejat vastasid, et täidavad kõiki kriteeriumeid ning kõige vähem tähelepanu pööratakse puhastuse käigus tekkinud tahkete jäätmete koguse vähendamisele. Et tagada oma töötajate pädevust, olid puhastusteenuse osutajad märkinud, et rakendatud on organisatsioonisiseseid koolitusi, organisatsiooniväliseid koolitusi ning E – koolitusi. Keskkonnamõju oli hinnanud kõikide vastanute hulgas kõigest 8, neist 4 seda osaliselt. Digitaalset seiramist oli kasutanud vaid 3 vastanut ning tulemused näitavad, et seirete digitaliseerimiseks on teenuse osutajad rohkem valmis, kui teenuse ostjad. Teenuse osutajate keskmine tulemus 10 – palli süsteemis oli 7,2 ning teenuse ostjatel 4,2.

Võrreldes Eestit teiste riikidega, milleks olid Läti, Hispaania, Saksamaa, Soome, Suurbritannia ja Iirimaa, selgus, et Eesti on teinud õigeid samme keskkonnasäästlikumate protsesside saavutamiseks. Saksamaa, Soome ja Suurbritannia pole enda riiklikus strateegias puhastustoodete ja -teenuste keskkonnahoidlikke kriteeriumeid välja toonud. Nendest kolmest oli olukord selgeim Soomel, kes määruse puudulikkusest olenemata, on tekitanud head võimalused keskkonnasõbralike toodete leidmiseks, tagamaks ka keskkonnasõbraliku puhastusteenuse. Lätis võeti määrus vastu aastal 2017, Hispaanias 2019 ning Iirimaa 2021 nagu Eestiski. Kõige rohkem sarnaneb Eestis vastu võetud määrus Iirimaa, kus kriteeriumite hulgas oli kõigest üks erinevus. Informatsiooni otsimisel aitasid kaasa näiteks Läti poolt Jānis Ozoliņš (Läti Koristusettevõtete Liidu tegevjuht) ja Suurbritanniast pärit Keith Baker ISSA Euroopa (*The Worldwide Cleaning Industry Association*) pikaajaline juht.

Võttes arvesse uurimuse tulemusi ning võrdlust teiste Euroopa riikidega, on Eesti liikumas õiges suunas. Et praegused tulemused paraneksid, nõuab see pikka protsessi. Esmalt peab läbi viima seireid, mis sisaldaksid just määruses välja toodud kriteeriumeid. Samaaegselt peab liikuma ka seirete digitaliseerimise poole, et oleks rohkem andmeid, mille alusel järeldusi teha. Puhastusteenindajaid ning samuti ülejäänud personali peab teadlikult koolitama uute oskuste rakendamiseks ning koolitustele peab järgnema järjepidev treenimine ja kontroll. See tagab reaalse kasu, mille saabki vaid juhul, kui tegelikult hakkavad inimesed koolituste tulemusel efektiivsemal viisil käituma ja/või mõtlema. Lisaks peaksid hankelepingud sisaldama punkti, mis paneb paika määruse korrektse rakendamise kontrolli eest vastutava osapoole.

SUMMARY

The following thesis *“Implementation of the regulation on environmental cleaning products and – services in procurement contracts and its impact on companies”* explores the increasing importance of environmental sustainability and innovative solutions, particularly in the field of cleaning services. Existing cleaning agents and practices have become obsolete due to new regulations, necessitating adherence to new standards. The focus is on Estonian businesses and institutions affected by regulations related to environmentally friendly cleaning products and services. Specifically, the thesis examines the implementation of Minister of the Environment Regulation No. 35 and its impact on these entities. Additionally, the study extends to six other European countries, comparing their experiences with Estonia.

A survey was conducted among people involved in cleaning services and procurement contracts in Estonia. The 32 respondents, comprising both service providers and buyers, demonstrated an average experience of four years in dealing with cleaning-related procurement contracts. The survey revealed varying levels of awareness of Regulation No. 35, with only one participant being unaware of its existence. The survey participants did not unanimously agree on whether the responsibility for enforcing the regulation lies with the service provider or the service buyer.

Environmental friendliness in cleaning products and services was deemed important, receiving an average score of 8,63 on a 10-point scale. While respondents indicated compliance with the regulation's requirements, attention to reducing solid waste generated during cleaning was identified as an area for improvement.

Concerning competence development amongst workers, respondents noted the implementation of internal and external organizational training, as well as e-training for their employees. Environmental impact assessments were conducted by only eight respondents. Digital monitoring was employed by a limited number of participants, indicating that service providers are more ready to pick up digitalization than service buyers.

A cross-country comparison highlighted Estonia's positive steps towards more environmentally sustainable practices. Germany, Finland, and Great Britain lacked specific criteria for environmentally friendly cleaning products and services in their national strategies. Estonia's regulation closely resembled

Ireland's, with only one differing criterion. The thesis concludes that Estonia is on the right path, but improvements require continuous monitoring, digitization of processes, ongoing training, and clear clauses in procurement contracts assigning responsibility for regulation compliance.

VIIDATUD ALLIKAD

- [1] „Hankelepingu esemeks olevate toodete ja teenuste keskkonnahoidlikud kriteeriumid ja nende kohta riigihanke alusdokumentides kehtestavad tingimused–Riigi Teataja“. Vaadatud: 17. oktoober 2023. [Online]. Available at: <https://www.riigiteataja.ee/akt/102072021013>
- [2] „Advisory Group & National Action Plans“. Vaadatud: 17. oktoober 2023. [Online]. Available at: https://green-business.ec.europa.eu/green-public-procurement/advisory-group-national-action-plans_en
- [3] „Hankelepingu esemeks oleva maanteeõiduki kohta riigihanke alusdokumentides kehtestatud keskkonnahoidlikud kriteeriumid ja tingimused–Riigi Teataja“. Vaadatud: 6. detsember 2023. [Online]. Available at: <https://www.riigiteataja.ee/akt/121022023005>
- [4] „Green Business - Library“. Vaadatud: 17. oktoober 2023. [Online]. Available at: <https://circabc.europa.eu/ui/group/44278090-3fae-4515-bcc2-44fd57c1d0d1/library/8c778517-c451-4239-8e0c-949d64914c5b/details>
- [5] „Puhastustoodete ja -teenuste keskkonnahoidlikud kriteeriumid“. Vaadatud: 17. oktoober 2023. [Online]. Available at: https://www.riigiteataja.ee/akt/102072021013/Lisa_2.pdf
- [6] „Hankelepingu esemeks olevate toodete ja teenuste keskkonnahoidlikud kriteeriumid ja nende kohta riigihanke alusdokumentides kehtestavad tingimused–Riigi Teataja“. Vaadatud: 13. november 2023. [Online]. Available at: <https://www.riigiteataja.ee/akt/102072021013>
- [7] „UNE News - UNE-EN-ISO 14024:2018 Environmental Labels and Declarations“. Vaadatud: 24. oktoober 2023. [Online]. Available at: <https://www.en.une.org/la-asociacion/sala-de-informacion-une/noticias/une-en-iso-14024-2018-etiquetas-y-declaraciones-ambientales>
- [8] „UNE News - UNE-EN-ISO 14024:2018 Environmental Labels and Declarations“. Vaadatud: 13. november 2023. [Online]. Available at: <https://www.en.une.org/la-asociacion/sala-de-informacion-une/noticias/une-en-iso-14024-2018-etiquetas-y-declaraciones-ambientales>
- [9] „Jäätmeseadus–Riigi Teataja“. Vaadatud: 24. oktoober 2023. [Online]. Available at: <https://www.riigiteataja.ee/akt/114062013006?leiaKehtiv>
- [10] „KOMISJONI OTSUS (EL) 2017/ 1219“. Vaadatud: 24. oktoober 2023. [Online]. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017D1219&from=EN>
- [11] „KOMISJONI OTSUS“. Vaadatud: 24. oktoober 2023. [Online]. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014D0350&from=ES>

- [12] „Kinnisvarahaldus_ja_hooldamine_aastaraport 2020.pdf“. Vaadatud: 25. november 2023.
- [13] „SOL - Cleaning and Property Maintenance Services in Baltics“, SOL. Vaadatud: 13. november 2023. [Online]. Available at: <https://www.sol.ee/en/>
- [14] „Sinu kinnisvara juhtimise ja hooldamise partner | Stell“. Vaadatud: 13. november 2023. [Online]. Available at: <https://stell.ee/>
- [15] „Kinnisvarateenindus - Usaldusväärseks hinnatud teenindused!“, Kinnisvarateenindus. Vaadatud: 13. november 2023. [Online]. Available at: <https://kinnisvarateenindus.ee/>
- [16] „Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība/ing keeles Requirements for green public procurement and their application procedure“, LIKUMI.LV. Vaadatud: 6. november 2023. [Online]. Available at: <https://likumi.lv/doc.php?id=291867>
- [17] J. Ozolins, „Lāti seisukoht seoses määrušega“, 3. november 2023.
- [18] F. V. Davila, „Article Fernando Vicente Davila“. 4. veebruar 2019.
- [19] M. Di figlia, „Saksamaa seisukoht seoses määrušega“, 6. november 2023.
- [20] T. Valkosalo, „Soome seisukoht seoses määrušega“, 9. november 2023.
- [21] „Act on Public Procurement and Concession Contracts“. Vaadatud: 10. november 2023. [Online]. Available at: <https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2016/en20161397.pdf>
- [22] „Public procurement“. Vaadatud: 10. november 2023. [Online]. Available at: https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/public-procurement_en
- [23] „Nordic Swan Ecolabel“, Holz Prof OÜ. Vaadatud: 13. november 2023. [Online]. Available at: <https://holzprof.ee/et/uudised/nordic-swan-ecolabel/>
- [24] „Ympäristökriteerit“, Motiva. Vaadatud: 14. november 2023. [Online]. Available at: https://www.motiva.fi/julkinen_sektori/kestavat_julkiset_hankinnat/tietopankki/siivouspalvelut_ja_teknokemian_tuotteet/ymparistokriteerit
- [25] „Siivouspalvelut ja teknokemian tuotteet“, Motiva. Vaadatud: 14. november 2023. [Online]. Available at: https://www.motiva.fi/julkinen_sektori/kestavat_julkiset_hankinnat/tietopankki/siivouspalvelut_ja_teknokemian_tuotteet
- [26] „B0271-national-standards-of-healthcare-cleanliness-2021.pdf“. Vaadatud: 12. november 2023. [Online]. Available at: <https://www.england.nhs.uk/wp-content/uploads/2021/04/B0271-national-standards-of-healthcare-cleanliness-2021.pdf>

- [27] „EVS 914:2020“. Vaadatud: 22. november 2023. [Online]. Available at: <https://www.evs.ee/et/evs-914-2020>
- [28] „EVS 944:2023“. Vaadatud: 22. november 2023. [Online]. Available at: <https://www.evs.ee/et/evs-944-2023>
- [29] „Green Tenders - an Action Plan on Green Public Procurement“. Vaadatud: 14. november 2023. [Online]. Available at: <https://www.gov.ie/en/publication/74075-green-tenders-an-action-plan-on-green-public-procurement/>
- [30] „EPA_GPP_Criteria_IndoorCleaning_2022_03.pdf“. Vaadatud: 14. november 2023. [Online]. Available at: https://www.epa.ie/publications/circular-economy/resources/EPA_GPP_Criteria_IndoorCleaning_2022_03.pdf
- [31] „Osula - 2008 - küsimuste tüübid.pdf“. Vaadatud: 6. detsember 2023. [Online]. Available at: <https://www.tlu.ee/~kairio/failid/kysimused.pdf>
- [32] rait.keerles, „Tersano | EcoCare“. Vaadatud: 25. november 2023. [Online]. Available at: <https://ecocare.ee/tersano/>
- [33] „Mis on ISO 9001?“, TJO Konsultatsioonid. Vaadatud: 21. november 2023. [Online]. Available at: <https://www.tjo.ee/kasulik/mis-on-iso-9001/>
- [34] „ISO 14001“. Vaadatud: 21. november 2023. [Online]. Available at: <https://ekja.ee/et/keskkonnajuhtimine/keskkonnajuhtimissüsteemid/iso-14001/>

LISAD

Lisa 1. Küsitlus

Lisa 2. Keskkonnaministri määrus nr 35

Lisa 1. Küsitlus

Punase tärniga küsimused on vastamiseks kohustuslikud.

*Teie ametikoht:

.....

*Olen puhastusteenuse...

☐ ostja

☐ pakkuja

*1. Kui pikalt olete oma igapäevatööd heakorratöid puudutavate hankelepingutega kokku puutunud?

☐ Vähem kui 1 aasta

☐ 1-3 aastat

☐ 3-5 aastat

☐ Üle 5 aasta

*2. Meie asutus/ettevõtte peab keskkonnahoidlikkust puhastustoodete ja -teenuste juures...

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Ebaoluliseks	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Väga oluliseks

*3. Kas olete teadlik Keskkonnaministri määrusest nr 35 „Hankelepingu esemeks olevate toodete ja teenuste keskkonnahoidlikud kriteeriumid ja nende kohta riigihanke alusdokumentides kehtestatavad tingimused“?

☐ Jah

☐ Ei

*4. Kuidas Teie arvates mõjutab selliste määruste kehtestamine teenuse ostjat/teenuse osutajat hangete läbiviimisel?

.....

*5. Määruses on välja toodud kohustuslikud kriteeriumid. Milliseid neist Teie ettevõtte/asutus järgib?

☐ Kasutuses olevate puhastusvahendite kogus + ökomärgis ning lahjendusaste

☐ Ühekordselt kasutatavate puhastustarvikute kasutuse minimeerimine

☐ Optimaalse veekasutuse tagamine

☐ Puhastuse käigus tekkinud tahkete jäätmete koguse vähendamine

☐ Jäätmete liigiti kogumine

6. KÜSIMUS TEENUSE OSUTAJALE: Et suurendada personali pädevust eeltoodud kriteeriumite täitmise näol, peab läbi viima koolitusi.

Milliseid konkreetseid koolitusi on Teie kollektiiv läbinud?

☐ Organisatsioonisisised koolitused

☐ Organisatsioonivälised koolitused

☐ E-koolitused

☐ Ei ole ühtegi koolitust läbitud

☐ Muu

7. Mis mahus need koolitused on olnud ning mida nad endas on sisaldanud?

.....

*8. Milliseid kontrollmeetmeid Teie ettevõtte/asutus kasutab määruse rakendamisel?

.....

*9. Kas olete hinnanud keskkonnamõju, rakendades määruses välja toodud kriteeriumeid (k.a. selle dokumenteerimine)?

☐ Jah, oleme keskkonnamõju hinnanud.

☐ Jah, oleme keskkonnamõju hinnanud osaliselt.

☐ Ei, seni ei ole meie keskkonnamõju hinnanud.

10. Kui vastasite eelmisele küsimusele „jah“, siis palun kirjeldada mõju peamisi aspekte (näiteks positiivne muutus keskkonnas või vähenenud keskkonnakahjustused), mida olete täheldanud.

.....

11. Milliste raskuste või takistustega olete kokku puutunud, rakendades antud määrust? (näiteks ressursinappus)

.....

*12. Kas Teie arvates peaks olema määruse rakendamise kontroll eeskätt teenuse ostja või pakkuja vastutus?

- ☐ Teenuse ostja
- ☐ Teenuse pakkuja
- ☐ Mõlema kohustus kontrollida

*13. Kas olete seirete läbiviimisel kasutanud ka mõnda digitaalset varianti?

- ☐ Jah
- ☐ Ei

14. Kui vastasite eelmisele küsimusele „jah“, siis millist digitaalset viisi olete kasutanud?

.....

15. Mil määral oleksite valmis seirete digitaliseerimiseks?

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Pole selle peale isegi mõelnud	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Oleme teinud vajalikud sammud ning oleme valmis

*16. Mis Teie arvates oleksid takistused digitaliseerimisel?

.....

Tagasiside küsitlusele (võib kirjutada vabas vormis):

.....

Lisa 2. Keskkonnaministri määrus nr 35

Keskkonnaministri 29.06.2021 määrus nr 35
„Hankepingu esemeks olevate toodete ja teenuste
keskkonnahoidlikud kriteeriumid ja nende kohta
riigihanke alusdokumentides kehtestatavad
tingimused“

Lisa 2

Puhastustoodete ja -teenuste keskkonnahoidlikud kriteeriumid

- 1 Kohustuslikud keskkonnahoidlikud kriteeriumid puhastusteenusele on järgmised:
 - 1.1 Pakkujal peavad olema keskkonnahoidlike puhastusteenuste siseruumides osutamise pädevus ja kogemus, mis hõlmavad vähemalt järgmist:
 - 1.1.1 kogemus selliste puhastusvahendite kasutamiseks, millele on kõva pinna puhastamisega seoses antud Euroopa Liidu ökomärgis või muu standardi EN ISO 14024 I tüüpi ökomärgis, mis on Euroopa Liidus ametlikult tunnustatud;
 - 1.1.2 personali pädevuse suurendamine organisatsioonisisese või -välise koolitamisega, mis hõlmab potentsiaalseid keskkonnamõjureid, nagu puhastusvahendi õige lahjendamine ja doseerimine, reovee kõrvaldamine ja jäätmete liigiti kogumine.
 - 1.2 Hankepingu täitmise ajaks kehtestab pakkuja tegevuskorra, mille alusel ta jälgib ja talletab pakumuses esitatud näitajate (edaspidi seire) täitmist. Seire miinimumsagedus on üks täistööpäev vähemalt iga nelja kuu tagant.
Seire käigus tuleb talletada järgmised näitajad:
 - 1.2.1 kasutatud puhastusvahendite kogus (koos märkega selle kohta, kas neil on Euroopa Liidu ökomärgis ja milline on nende lahjendusaste);
 - 1.2.2 milliseid puhastustarvikuid kasutati (nende liik ja korduskasutatavus);
 - 1.2.3 puhastamiseks kasutatud veekogus ja vee kõrvaldamise koht;
 - 1.2.4 puhastamise käigus tekkinud tahkete jäätmete kogus ja nende liigiti kogumine.
 - 1.3 Puhastusteenuse osutamisel tagab pakkuja käesoleva lisa punktis 1.2 nimetatud jälgitavate ja talletatavate näitajatega seotud vähese keskkonnamõju. Pakkujal tuleb:
 - 1.3.1 kasutada puhastusvahendeid kasutusjuhendi kohaselt;
 - 1.3.2 igal pool, kus võimalik kasutada Euroopa Liidu ökomärgisega või samaväärsed I tüüpi ökomärgisega puhastusvahendeid;
 - 1.3.3 minimeerida ühekordselt kasutatavate puhastustarvikute kasutamist;
 - 1.3.4 tagada optimaalne veekasutus;
 - 1.3.5 vähendada puhastamise käigus tekkinud tahkete jäätmete kogust;
 - 1.3.6 tagada jäätmete liigiti kogumine.
- 2 Kohustuslikud keskkonnahoidlikud kriteeriumid puhastustoodetele on järgmised:
 - 2.1 Kõik hankepingu täitmiseks kasutatavad puhastusvahendid peavad vastama kõvade pindade puhastamise vahendite Euroopa Liidu ökomärgise kriteeriumitele 1 (mürgine toime veorganismidele) ja 4 (keelatud ja piiratud kasutusega ained).
 - 2.2 Kätepesuseep peab vastama mahapestavate kosmeetikatoodete Euroopa Liidu ökomärgise nõuetele.

- 2.3 Kõik pehmepaberist tooted peavad vastama EN ISO 14024 I tüüpi ökomärgise või muu samaväärse Euroopa standardiorganisatsiooni standardile.
- 3 Lisaks on hankijal võimalik kasutada valikkriteeriumeid:
 - 3.1 Kõik tekstiilist puhastustarvikud (nt lapid, mopid), mida lepingu täitmiseks kasutatakse, peavad olema mikrokiust või vastama tekstiiltoodetele Euroopa Liidu ökomärgise andmise nõuetele. Pakkuja peab esitama toote tehnilise dokumentatsioon, kus on märgitud kasutamise ja pesemise juhised.
 - 3.2 Vähemalt 50% tekstiilist käterättidest (tk), millega pakkuja hankijat lepingu täitmisel varustab, vastavad tekstiiltoodete Euroopa Liidu ökomärgise nõuetele.